

Syväsisivistymiseen yhteisluovan prosessin kautta

**SYVÄSIVISTYSJA PLANETAARINEN PEDAGOGIIKKA
-HANKKEEN LOPPURAPORTTI**

Vapaa Sivistystyö ry
FRITT BILDNINGSARBETE RF

Sisällys

YHTEENVETO	2
SAMMANFATTNING	4
SUMMARY	6
SYVÄSIVISTYS-HANKE	8
PROSESSIN VAIHEET	8
1. Perehdytys syväsisivistykseen ja flippausmateriaalin kokoaminen	8
2. Yhdessäluomisen työpaja	10
I. Tiedostaminen	11
II. Vapautuminen	12
III. Kirkastaminen	13
Osallistujien palaute yhdessäluomisen työpajasta	16
Ehdotuksia voimien harjoittamisesta (yhdessäluomisen syklin neljäs vaihe):	17
Esimerkki tulevaisuusmuistelusta (laatu/voima: rauhallinen virtaavuus)	18
3. Pienryhmätyöskentely	18
I. Sammalsaie	19
II. Sivistysliiga	20
III. Pulppuava lähde	21
IV. Maapallolaiset	23
SYVÄSIVISTYS-HANKKEEN YHTEISLUOVAN PROSESSIN MALLI	31
HANKKEEN ARVIOINTI	34
Koherenssin tunteen arviointi	34
LIITE 1: Maapallolaisten saarimatka, ryhmän yhteisesitys	40

VAPAA SIVISTYSTYÖ RY. – FRITT BILDNINGSARBETE RF. – THE FINNISH ADULT EDUCATION ASSOCIATION

Laininen, E., Wallén, B., Pantsar, T., Joutsenvirta, M. (2021). Yhteisluovalla oppimisella syväsisivistykseen – Syväsisivistys ja planetaarinen pedagogiikka -hankkeen loppuraportti. Vapaa Sivistystyö ry. Helsinki.

Vapaa Sivistystyö ry
FRITT BILDNINGSARBETE RF

KANSALAIPOISTOJEN LIITTO Kol
MEDBORGARINSTITUTENS FÖRBUND MiF ry

Suomen Kansanopistoyhdistys
Finlands Folkhögskolförening

OKKA
OPETUS-KASVATUS-
JA KOULUTUS-
ALOJEN SÄÄTIÖ

BILDNINGS-
ALLIANSEN

KESÄYLIOPISTOT

Opintokeskukset
STUDIECENTRALERNA

YHTEENVETO

Vapaa Sivistystyö ry toteutti keväällä 2021 Syväsisivistys ja planetaarinen pedagogiikka -koulutushankkeen, jonka tarkoituksena oli tehdä uudenlainen yhteistoiminnallinen tutkimusmatka sivistyksen ytimeen 2020-luvun planetaaristen haasteiden edessä. Hanke oli suunnattu kaikille vapaan sivistystyön toimijoille ja se toteutettiin Opetushallituksen täydennyskoulutusrahoituksella. Hankkeen yhteistyötahoja olivat Suomen Kansanopistoyhdistys ry, Bildningsalliansen rf., Kansalaisopistojen liitto ry, Opintokeskukset ry, Suomen kesäyliopistot ry sekä Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-säätiö sr. Suunnitteluryhmän erityisasiantuntijoina toimivat KTT Maria Joutsenvirta, FT Terhi Takanen ja koulutussuunnittelija Jukka Tikkanen. Koulutuksessa oli mukana 23 osallistujaa. Lisäksi hankkeen suunnitteluryhmän jäsenet osallistuivat kanssaoppijoina yhdessäluomisen prosessiin.

Koulutuksen tavoitteena oli rakentaa ymmärrystä syväsisivistyksen ja planetaarisen pedagogiikan olemuksesta ja tunnistaa uudenlaisia tulevaisuustaitoja. Koulutuksessa kokeiltiin lähestymistapaa, jossa luotettiin yhteisluovaan prosessiin ja pienryhmien itseorganisoitumiseen. Perinteisestä täydennyskoulutuksen mallista poiketen koulutuksella ei ollut selkeitä ennalta määriteltyjä oppimistavoitteita. Myöskään yhteisluovan prosessin tuotoksille ei asetettu tulostavoitteita. Tällä tavoin mahdollistettiin uuden ymmärryksen nouseminen koulutuksen osallistujista ja heidän välisestään vuorovaikutuksesta.

Koulutuksen alussa hahmoteltiin yhdessä syväsisivistyksen olemusta. Käsitteeseen liitettiin muun muassa planetaarinen ajattelu, systeeminen ymmärrys maailmasta, ihmisyyden ja arvojen rakentaminen uudelleen. Syväsisivistys ymmärrettiin tiedollista sivistystä avarampana asiana ja sen tunnistettiin kytkeytyvän mielen lisäksi tunteisiin ja kehollisuuteen. Syväsisivistykseen liitettiin myös ihmisenä kasvun ajatus sekä se, että sivistystä luodaan koko ajan yhdessä. Hankkeessa ei enää puhuttukaan koulutuksesta vaan yhteisestä *tutkimusmatkasta*, johon myös hankkeen suunnittelijat ja kouluttajat osallistuvat vertaisoppijoina.

Prosessin käynnistäjänä toimi työpaja, jonka kulku rakennettiin Terhi Takasen kehittämän Yhdessäluomisen ote (CoCreative Process Inquiry) -menetelmän pohjalta. Menetelmän vaiheita ovat tiedostaminen, vapautuminen, kirkastaminen ja harjoittaminen. Työpajan yhteisluovassa prosessissa pyrittiin syvän osallisuuden ja kuulumisen kokemukseen oppijan, ryhmän ja ympäröivän todellisuuden välillä. Avaimena tähän toimi ennakkoluuloton moniulotteisten tietämisen tapojen hyödyntäminen. Osallistujat eivät kohdanneet ja jakaneet tietoa ainoastaan rationaalisella tasolla, vaan kokemuksen välittäjiksi valjastettiin myös tunteiden jakaminen ja kehollisuus. Tämä vaati osallistujilta rohkeutta omien suojamuriensa purkamiseen ja heittäytymiseen yhteisluovan prosessin virtaukseen.

Yhdessäluomisen työpajan lopputuloksena syntyivät ryhmissä rakennetut voimakompassit, jotka kuvasivat osallistujien tunnistamia toiminnan laatuja eli ihmisen sisäisiä, tietoisia tiloja, josta käsin hän toimii eri tilanteissa (esimerkiksi *uskalla avata tulevaisuus*, *lempeä räjäytys* tai *opi elämään elämän syvän pohjavirran varassa*, jotka virittävät ihmisen mielen ja kehon sen mukaiseen tilaan). Työpajan jälkeen työskentelyä jatkettiin päivän aikana muodostetuissa ryhmissä noin kahden kuukauden ajan. Hankkeen suunnitteluryhmän jäsenet toimivat ryhmien kartanlukijoina, joiden tehtävänä oli luotsata lempeästi ryhmän työskentelyä kuitenkin ohjaamatta sitä liikaa.

Ryhmien työskentelyn lähtökohtana toimivat yhdessäluomisen työpajassa rakennetut voimakompassit. Ryhmän prosessissa kuvastui yhteisen tutkimusmatkan idea, joka sisälsi epävarmuuden tilaan ja välillä oman mukavuusalueen ulkopuolelle sukeltamista. Lempeästä kaaoksen tilasta nousivat esiin ryhmien tärkeiksi kokemat teemat, joita lähdettiin työstimään yhdessä eteenpäin.

Ryhmiä itseorganisoituva työskentelytapa johti siihen, että jokaisen ryhmän matkasta muotoutui täysin omanlaisensa sekä reitin että lopputuloksen suhteen. Ryhmä 1, Sannalsäie, keskittyi tarkastelemaan ja kuvaamaan ihmisen luontoyhteyttä. Ryhmä 2, Sivistysliiga, rakensi virtuaalisiin geokätköihin pohjautuvan sivistyspelin, jonka tavoitteena on herätellä ihmisiä pohtimaan sivistyksen olemusta. Ryhmä 3, Pulppuava lähde, keskittyi yhdessäluomisen prosessin syventämiseen ja jakoi ajatuksia ja kokemuksia ryhmän voimakompassin soveltamisesta omaan työhön ja muuhun elämään. Ryhmän 4 Maapallolaisten jäsenet toteuttivat mielikuvitusmatkan ryhmän kompassin voimista muodostuneeseen saaristoon ja lähettivät itselleen elämänohjeita sisältävän postikortin jokaiselta saarelta. Ryhmät esittelivät yhteisessä virtuaalitapaamisessa tuotoksensa toisilleen.

Hankkeen kokemusten pohjalta laadittiin kuvaus yhteisluomisen prosessista. Keskeisiksi havainnoiksi nousi seuraavia oivalluksia:

- Oman sisäisen äänen kuuleminen ajatusten, tunteiden ja kehon viestien tasolla on avain oleellisen ja merkityksellisen tunnistamiseen.
- Osallistujien avautuminen ja uskallus tunteiden ja kokemusten jakamiseen on ratkaisevan tärkeää yhteisluomisen onnistumisen kannalta.
- Uuden syntyminen edellyttää päästämistä irti ennakkoon laadituista tavoitteista ja suunnitelmista.
- Yhteisluovassa työskentelyssä uusi ei synny ihmisessä itsessään, vaan ihmisen välisessä tilassa.
- Yhteisluovassa prosessissa tieto ei siirry ihmisten välillä vain sanoitettuna asioina, vaan pikemminkin tunteiden ja kehollisen vuorovaikutuksen synnyttämän resonanssin kautta.
- Pienryhmien tuotosten ja kokemusten jakamisen kautta ryhmien välillä syntyi liittymistä muihin ja resonanssi vahvistui.
- Voimakompassien uudet toiminnan laadut voivat levitä ”elämän verkkoon”, kun niitä harjoitetaan tietoisesti omassa elämässä perheenjäsenenä, työyhteisön jäsenenä, kansalaisena ja planeetan asukkaana.

Hankkeen osallistajat arvioivat omaa koherenssin tunnettaan ja Syväsisivistys-prosessin vaikutusta siihen kyselymittarilla, joka kehitettiin Suomen Kansanopistoyhdistyksen OPPI-hankkeessa (2017 - 2019). Lisäksi osallistujien pyydettiin arvioimaan, miten he pystyvät hyödyntämään koulutuksen teemoja omassa työssään sekä jatkuvan oppimisen edistämiseksi omassa verkostoissaan. Osallistajat kokivat yhteisluovan prosessin vaikuttaneen merkittävästi heidän omaan koherenssin tunteeseensa. Todellisuuskäsityksen uudistuminen, voimaantuminen oman elämän hallintaan sekä merkityksellisyyden kokemuksen ja yhteyden vahvistuminen arvioitiin kohtaiseksi, suureksi tai jopa elämää muuttavaksi. Vastaajat kokivat myös oppineensa merkittävästi uusia yhteisöllisen työskentelyn taitoja, joita he uskovat voivansa ottaa käyttöön omassa elämässään ja työssään.

SAMMANFATTNING

Under våren 2021 genomförde den finska folkbildningens samråd VST-Fritt Bildningsarbete ett utbildningsprogram kallat 'Djupbildning and planetär pedagogik'. Målet var att genomföra en ny sorts kollaborativ expedition till bildningens hjärta inför 2020-talets planetära utmaningar. Målgruppen för programmet som finansierades av finska Utbildningsstyrelsen var lärare och annan personal inom det fria bildningsarbetet. Med i projektet fanns Finlands Folkhögskolförening, Bildningsalliansen (föreningen för non-formell vuxenutbildning på svenska i Finland), Medborgarinstitutens förbund, Studieförbunden, Sommaruniversiteten och OKKA-stiftelsen för undervisning, utbildning och personlig utveckling. De speciale experter som bjöds in till planeringsteamet var Fil.Dr. Maria Joutsenvirta, Fil.Dr. Terhi Takanen och utbildningsplanerare Jukka Tikkanen. Utbildningen hade 23 deltagare. Dessutom deltog medlemmarna i planeringsteamet i processen som kamratstöd.

Syftet med utbildningsprogrammet var att bygga upp en förståelse för kärnan i djupbildning och planetär pedagogik och att identifiera nya typer av framtida färdigheter. Programmet byggde på en samskapande (co-creation) process och självorganisering inom studiecirkel. Till skillnad från den traditionella modellen för fortbildning hade utbildningsprogrammet inga tydliga förutbestämda inlärningsmål eller prestationsmål uppställda för processens resultat. Detta tillvägagångssätt gjorde det möjligt för deltagarna att ta fram ny kunskap i samspelet mellan deltagarna.

I början beskrevs kärnan i djupbildning tillsammans. Konceptet var relaterat till planetärt tänkande, systemisk förståelse av världen, mänskligheten och återuppbyggandet av värderingar. Djupbildning uppfattades som ett bredare begrepp än kunskapsbaserad utbildning och det identifierades vara kopplat både till sinnen, känslor och kroppsmedvetenhet. Målet för personlig utveckling, och det faktum att bildning ständigt skapas tillsammans var också kopplat till djupbildning. Deltagarna talade alltså inte längre om utbildning utan om en gemensam *expedition* där medlemmarna i planeringsteamet också deltog som kamratstöd, 'kartläsare' under expeditionen.

Processen initierades av en workshop som byggde på CoCreative Process Inquiry-metoden utvecklad av Terhi Takanen. Stegen i processen är medvetandegörande, att släppa taget, anpassning och övning. Den samskapande processen syftade till en djup upplevelse av inkludering och tillhörighet mellan deltagaren, gruppen och den omgivande verkligheten. En nyckel till detta var den öppna användningen av flerdimensionella sätt att veta. Deltagarna fann och delade kunskap inte bara på en rationell nivå. Känslor och förkroppsligad kunskap användes som förmedlare av erfarenhet. Detta utmanade deltagarna att ha modet att kasta sig in i flödet av en samskapande process.

Resultatet från workshopen formades av de gemensamma kompasserna för de nya tankeorienteringarna, känslorna och handlingarna som deltagarna identifierat. Dessa orienteringar kan tänkas vara inre, medvetna utrymmen från vilka en person agerar i olika situationer (till exempel: *våga öppna framtiden*, *mjuk explosion* eller lära sig att leva *med livets djupa underström*, som tonar in människans sinne och kropp i ett tillstånd av samklang). Efter workshopen pågick arbetet i cirka två månader i studiecirkel som bildats under dagen. Medlemmarna i projektplaneringsteamet fungerade som gruppernas 'kartläsare' som försiktigt vägledde arbetet, men utan att styra det för mycket.

Utgångspunkten för arbetet i studiecirkelarna var de gemensamma kompasserna som byggdes i verkstaden. Gruppernas processer avspeglade idén om en gemensam expedition som inkluderade att dyka ner i ett tillstånd av osäkerhet och ibland även utanför ens bekvämlighetszon. De teman som grupperna ansåg vara viktiga, och som behandlades vidare tillsammans, kom fram ur detta lindriga tillstånd av kaos.

Det självorganiserande arbetssättet gjorde att varje gruppresa blev helt annorlunda, både när det gäller rutten och resultaten. Grupp 1, "Mossans fibertråd", fokuserade på att utforska och beskriva kopplingen mellan människa och natur. Grupp 2, "Bildningsligan", skapade ett virtuellt geocaching-spel som syftar till att väcka människor att reflektera över kärnan i bildning. Grupp 3, "Källsprånget", fokuserade på att fördjupa den samskapande processen genom att dela erfarenheter av att tillämpa riktlinjerna för gruppens kompass på medlemmarnas eget arbete och privatliv. Medlemmar i grupp 4 "Globinvånarna" gjorde en imaginär skärgårdsresa på basis av orienteringarna i gruppens gemensamma kompass. De skickade ett vykort från framtiden med livsvägledande idéer från varje ö. Vid ett gemensamt virtuellt möte delade grupperna sina resultat med varandra.

Baserat på projektets erfarenheter formulerades en beskrivning av den samskapande processen. Följande insikter framkom i form av viktiga observationer:

- Att lyssna på sin egen inre röst genom tankar, känslor och förkroppsligade budskap är nyckeln till att känna igen vad som är viktigt och meningsfullt.
- Att öppna upp bland deltagarna och våga dela känslor och erfarenheter är avgörande för framgången i en samskapande process.
- Att komma fram till något nytt kräver att man släpper de förhandsdefinierade målen och planerna.
- I en samskapande process framträder inte ny kunskap inifrån deltagarna, utan mellan dem i ett relationsbaserat tillstånd.
- I en samskapande process överförs kunskap mellan människor i verbal form, men också genom den resonans som uppstår via känslor och förkroppsligad interaktion.
- Att dela resultaten mellan studiecirkelarna kan stöda andras idéer, erfarenheter och känslor, vilket förstärker resonansen.
- De nya orienteringarna för de gemensamma kompasserna kan spridas till "livets nät" när de medvetet praktiseras i ens eget liv, t.ex. som familjemedlem, medlem i arbetsgemenskapen, medborgare eller invånare på planeten.

Projektdeltagarna självutvärderade sin egen känsla av sammanhang och effekten av Djupbildning och planetär pedagogik-programmet med en frågeundersökning. Dessutom ombads deltagarna att bedöma hur de tror att de kan använda de verktyg och färdigheter som lärts under programmet i sitt eget arbete och att främja livslångt lärande i sina egna nätverk. Deltagarna ansåg att den medskapande processen hade en betydande inverkan på deras egen känsla av sammanhang när det gäller att förnya uppfattningen om verkligheten, stärka hanteringen av privatlivet och stärka upplevelsen av livets meningsfullhet. Effekterna bedömdes som måttliga, stora eller till och med livsförändrande. Respondenterna ansåg också att de hade lärt sig en betydande mängd nya samarbetsinriktade och samskapande färdigheter som de kunde använda både i sitt arbete och i sitt privatliv.

SUMMARY

In spring 2021, carried out a training program called 'Deep bildung and planetary pedagogy'. It aimed at conducting a new kind of collaborative expedition to the heart of bildung in the face of the planetary challenges of the 2020s. The target group of the in-service training program funded by the Finnish National Agency for Education was the teachers and other staff in liberal adult education. The partners of the project were the Finnish People's College Association, Bildningsalliansen (the association of non-formal adult education in Swedish in Finland), the Finnish Association of Adult Education Centres, the Finnish Association of Study Centres, Finnish Summer Universities and the OKKA Foundation for Teaching, Education and Personal Development. The special experts invited to the planning team were PhD Maria Joutsenvirta, PhD Terhi Takanen and Education Planner Jukka Tikkanen. The training had 23 participants. In addition, the members of the planning team participated in the process as peer learners.

The aim of the training programme was to build an understanding of the essence of deep bildung and planetary pedagogy and to identify new kinds of future skills. The program was based on a co-creative process and self-organisation of small study circles. Unlike the traditional model of continuing education, the training programme did not have clear predetermined learning objectives and no performance targets were set for the outputs of the process. This approach enabled that the new knowledge could emerge from the participants and the interaction between them.

In the beginning, the essence of deep bildung was outlined together. The concept was related to planetary thinking, systemic understanding of the world, humanity and the rebuilding of values. Deep bildung was understood as a broader concept than knowledge-based education and it was identified to be connected both to mind, emotions and embodied awareness. The target of personal growth and the fact that bildung is constantly being created together were also connected to deep bildung. Thus, the participants no longer talked about training but *a joint expedition* in which the members of the planning team also participated as peer-to-peer learners, 'map-readers' during the expedition.

The process was initiated by a workshop which was built on the CoCreative Process Inquiry method developed by Terhi Takanen. The steps of the process were *becoming aware, letting go, attuning and practicing*. The co-creative process aimed at a deep experience of inclusion and belonging between the learner, the group and the surrounding reality. A key to this was the open-minded use of multidimensional ways of knowing. The participants encountered and shared knowledge not only on a rational level. In a dialogue, emotions and embodied knowledge were also used as the mediators of experience. This challenged the participants to have the courage to throw themselves into the flow of a co-creative process.

The result of the workshop were the shared compasses illustrating the new orientations of thoughts, feelings and actions identified by the participants. These orientations can be thought of internal, conscious spaces from which a person acts in different situations (for example: *dare to open the future, gentle explosion or learn to live with the deep undercurrent of life*, which tune the human mind and body into an according state). After the workshop the work continued for about two months in study circles formed during the day. The members of the project planning team acted as 'map readers' for the groups gently guiding the work but without steering it too much.

The starting point for the study circles were the shared compasses built in the workshop. The group processes reflected the idea of a joint expedition which included diving into a state of uncertainty and sometimes outside one's comfort zone. The themes that the groups considered important, and which were processed further together, emerged from this gentle state of chaos.

The self-organizing way of working made each group's journey becoming completely different, both in terms of the route and the results. Group 1, 'the Moss Thread', focused on exploring and describing the human-nature connection. Group 2, 'the Bildung League', created a virtual geocaching game which aims to awaken people to reflect on the essence of bildung. Group 3, 'the Pulping Spring', focused on deepening the co-creative process by sharing experiences on applying the orientations of group's compass to the members' own work and personal life. Members of the group 4 'the Eartheners' made an imaginary journey to the archipelago formed of the orientations in group's shared compass and sent themselves a postcard containing life-guiding ideas from each island. At a joint virtual meeting, the groups shared their outputs with each other.

Based on the experiences of the project was formulated a description of the co-creative process. The following insights emerged as key observations:

- Listening to your own inner voice at the level of thoughts, emotions and embodied messages is the key to recognizing what is essential and meaningful.
- Opening up of the participants and daring to share emotions and experiences are crucial factors to the success of a co-creative process.
- Emergence of something new requires letting go of the predefined goals and plans.
- In a co-creative process, new knowledge is not emerging from inside the participants but in between them in an interpersonal space.
- In a co-creative process, knowledge is transferred between people in the verbal form but also through the resonance generated by emotions and embodied interaction.
- Sharing the outputs between the study circles can create joining the ideas, experiences and emotions of others which amplifies the resonance.
- The new orientations of the shared compasses can spread to the "web of life" when they are consciously practiced in one's own life e.g., as a family member, a member of the work community, a citizen or an inhabitant of the planet.

The project participants self-evaluated their own sense of coherence and the impact of the Deep Bildung and the Planetary Pedagogy program with a survey indicator. In addition, participants were asked to assess how they believe they could utilise the tools and skills learned during the program in their own work and in promoting lifelong learning in their own networks. The participants felt that the co-creative process had a significant impact on their own sense of coherence in terms of renewing the conception of reality, empowerment of personal life management and strengthening of the experience of the meaningfulness of life. The impacts were assessed as moderate, high or even life changing. Respondents also felt that they had learned significant amount of new collaborative and co-creative skills which they could use both in their work and personal life.

SYVÄSIVISTYS-HANKE

Vapaa Sivistystyö ry toteutti keväällä 2021 Syväsisivistys ja planetaarinen pedagogiikka -koulutushankkeen, jonka tavoitteena oli tehdä uudenlainen yhteistoiminnallinen tutkimusmatka sivistyksen ytimeen 2020-luvun planetaaristen haasteiden edessä. Hanke oli suunnattu kaikille vapaan sivistystyön toimijoille ja se toteutettiin Opetushallituksen täydennyskoulutusrahoituksella. Hankkeen yhteistyötahoja olivat Suomen Kansanopistoyhdistys ry, Bildningsalliansen rf., Kansalaisopistojen liitto ry, Opintokeskukset ry sekä Opetus-, kasvat- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-säätiö sr. Suunnitteluryhmän erityisasiantuntijoina toimivat KTT Maria Joutsenvirta, FT Terhi Takanen ja koulutussuunnittelija Jukka Tikkanen. Koulutuksessa oli mukana 23 osallistujaa. Lisäksi hankkeen suunnitteluryhmän jäsenet osallistuivat kanssaoppijaina yhdessä luomisen prosessiin. Kaikkiaan prosessin kävi läpi 29 osallistujaa.

Hanke toteutettiin ajalla 26.1.-19.5.2021 seuraavan ohjelman mukaisesti. Kaikki tilaisuudet järjestettiin webinaareina.

26.1.2021	Osallistujien esittäytyminen Perehdytys syväsisivistykseen Syväsisivistyksen ja planetaarisen pedagogiikan flippausmateriaalin kokoaminen
17.2.2021	Yhdessäluomisen työpaja Syväsisivistyksen kompassien rakentaminen
18.2.-25.4.2021	Pienryhmätyöskentely kompassien parissa
26.4.2021	Pienryhmien työskentelyn tuotosten jakaminen
19.5.2021	Päätöswebinaari: hankkeen tulosten esittely ja rikastaminen

Koulutuksen tavoitteena oli rakentaa ymmärrystä syväsisivistyksen ja planetaarisen pedagogiikan olemuksesta ja tunnistaa uudenlaisia tulevaisuustaitoja. Koulutuksessa kokeiltiin lähestymistapaa, jossa luotettiin yhteisluovaan prosessiin ja pienryhmien itseorganisoitumiseen. Perinteisestä täydennyskoulutuksen mallista poiketen koulutuksella ei ollut selkeitä ennalta määriteltäviä oppimistavoitteita. Myöskään yhteisluovan prosessin tuotoksille ei asetettu tulostavoitteita. Tällä tavoin mahdollistettiin uuden ymmärryksen nouseminen koulutuksen osallistujista ja heidän välisestään vuorovaikutuksesta.

PROSESSIN VAIHEET

1. Perehdytys syväsisivistykseen ja flippausmateriaalin kokoaminen

Työskentelyn viitekehystenä toimivat syväsisivistys ja planetaarinen pedagogiikka, joiden synnyttämiä mielikuvia osallistujia pyydettiin hahmottelemaan koulutuksen ennakotehtävänä. **Syväsisivistys** herätti osallistujissa muun muassa seuraavia ajatuksia:

- *Syväsisivistys on paljon enemmän kuin vain tiedollinen sivistys. Se on syvää hyvää ihmisyyttä, arvojen rakentumista uudelleen, laajan perspektiivin kautta elämän tarkastelua, halua vaalia elämää ja planeettaamme myös seuraaville sukupolville.*
- *Syväsisivistys on laaja-alaista sivistystä, joka ulottuu niin mieleen kuin kehoon. Se on jotain, joka luodaan ajan kanssa ja yhteisöissä ja joka voi synnyttää lähipiirissä halua liittyä joukkoon, olla kuin magneetti, joka vetää puoleensa.*
- *Pysyvä vaikutus. Henkilökohtainen kehittyminen ja kasvaminen.*

- *Nähdään taakse ja eteen. Ajatus "jatkuvasta rajalla olemisesta" on kiinnostava.*
- *Kun kuulin ensimmäisen kerran käsitteen syväsisivistys, se toi mieleeni käsitteen syväjohtaminen. Syväjohtamisen kulmakivet ovat luottamus, arvostus, innostus ja oppiminen.*
- *Sivistys on hankalasti määriteltävä käsite. Missä määrin se on sidoksissa kulloisenkin yhteiskunnan rakenteisiin ja toimintatapoihin? Onko olemassa universaalia sivistyksen syvärakennetta - millainen se on (olisi)?*

Planetaarisen pedagogiikan käsitettä osallistujat hahmottivat muun muassa seuraavalla tavalla:

- *Planetaarinen ajattelu (vrt. planetary boundaries) ja siihen liittyen donitsitalouden ja ekososiaalisen sivistyksen käsitteet ovat oman pedagogisen ajatteluni peruslähtökohtia tällä hetkellä. Niiden avulla myös esimerkiksi YK:n Agenda2030:n tavoitteiden paljous jäsentyy minulle ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi, jossa on sisäinen hierarkia ja dynamiikka.*
- *Tukee ihmisten ja yhteisöjen muutoskyvykkyyttä (resilienssi). Vastuunottamisen ja vastuun kantamisen kyky. Oleellisen erottaminen vähemmän oleellisesta. Henkisen voiman ja energian kasvattamisen kyky.*
- *Voimme lainata asioita muun muassa ihmisoikeus-, demokratia ja ympäristökasvatuksesta, mutta meidän tulee sulauttaa se ja tehdä siitä omaa.*
- *Kuulutaan maailmaan, elolliseen ja elottomaan, materiaaliseen ja henkiseen. Järjestellään näitä uusiksi ja etsitään uudenlaisia arvoja tai arvojärjestyksiä, jotka kantavat kestävään tulevaisuuteen.*

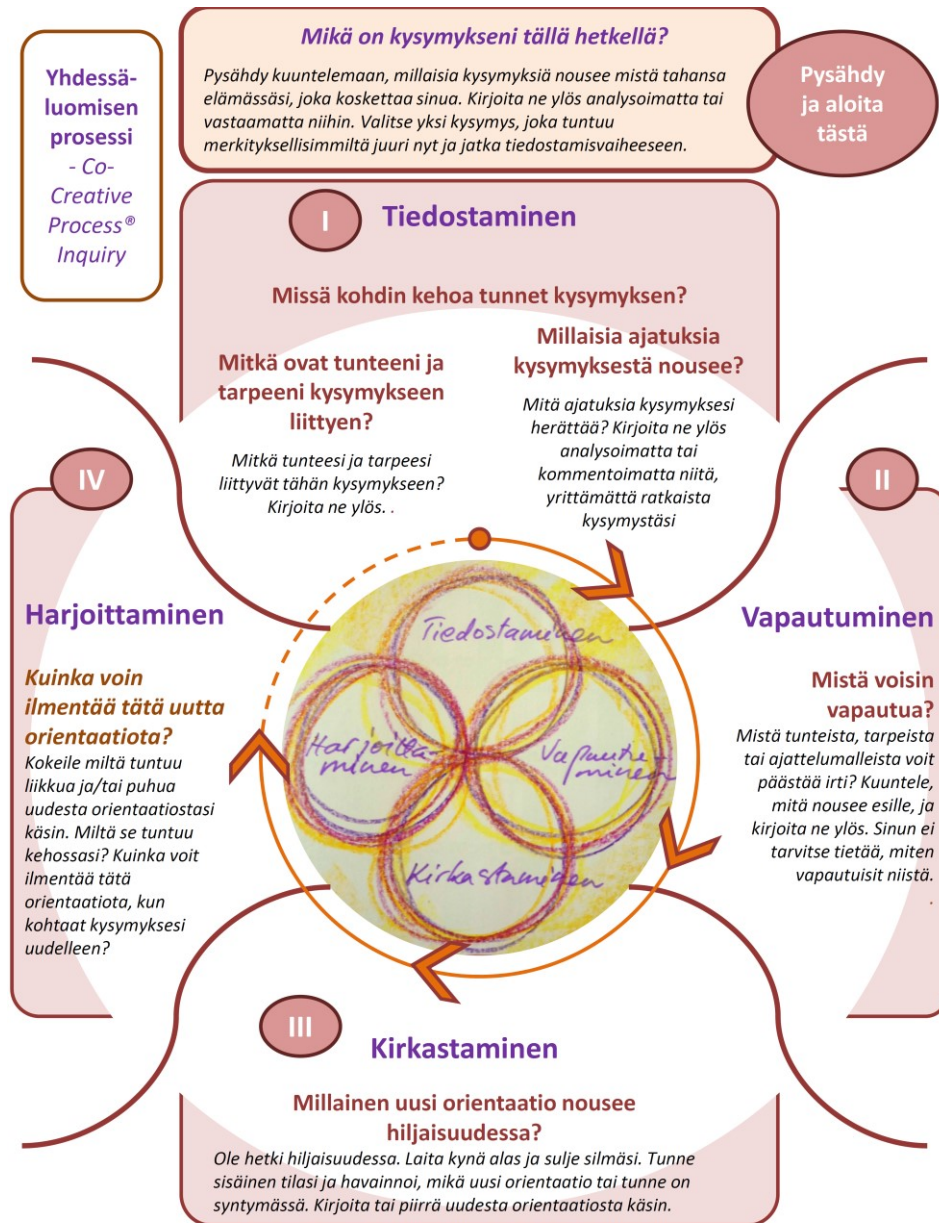
Hankkeen vetäjänä toiminut Vapaa Sivistystyö ry:n puheenjohtaja Björn Wallén jäsensi ensimmäisessä verkkotapaamisessa 26.1.2021 koulutuksen osallistujille syväsisivistyksen ja planetaarisen pedagogiikan olemusta tekeillä olevan kirjansa jaottelun kautta:

- 1) Ekosysteeminen oppiminen ja eri kontekstien tulkinta
 - Ihminen on ekosysteemi osana laajempaa ekosysteemiä.
 - Kasva oppimisessasi!
 - Sivistyksen kontekstisidonnaisuus.
- 2) Monikerroksellinen ymmärrys kestävästä tulevaisuudesta
 - Syvärakenteiden tunnistaminen.
 - Kasva kansalaisuudessasi!
 - Sivistys, digitalisaatio ja tekoäly AI (Big data vs Deep data)
- 3) Katsomuksellinen dialogi maailmankuvien muutostilanteessa
 - Minän & toiseuden dialogisuus.
 - Kasva katsomuksessasi!
 - Sydämen sivistys

Syväsisivistyksen ja planetaarisen pedagogiikan määrittely jätettiin koulutuksen alussa tarkoituksellisesti hyvin avaraksi. Prosessin käynnistyksessä ei enää puhuttu koulutuksesta vaan yhteisestä *tutkimusmatkasta*, johon myös hankkeen suunnittelijat ja kouluttajat osallistuvat vertaisoppijoina. Tutkimusmatka on nimensä mukaisesti matka, jonka lopputulos ei ole selvillä matkalle lähdettäessä. Vain tutkimuksen kohde – syväsisivistyksen ja planetaarisen pedagogiikan syvempi ymmärtäminen – oli määritelty. Osallistujilta toivottiin avointa heittäytymistä mukaan luovaan yhteiseen prosessiin, jossa yhdistetään tietoa osallistujien kokemukseen todellisuudesta. Keskeinen osa prosessia oli tiedon, kokemusten, tunteiden ja kehollisten viestien jakaminen. Työskentelyn tausta-aineistoksi koottiin laaja materiaalipankki syväsisivistykseen ja planetaariseen pedagogiikkaan liittyvistä artikkeleista ja esimerkeistä. Osallistujien tehtävänä oli viedä materiaalipankkiin itselle tärkeä valokuva, jolla on erilaisia henkilökohtaisia tai ammatillisia merkityksiä liittyen tutkimusmatkan tematiikkaan. Valokuvien jakamisen kautta työskentelyssä virityttiin tunteiden ja merkitysten tasolle.

2. Yhdessäluomisen työpaja

Ryhmän prosessin käynnistäjänä toimi 17.2.2021 toteutettu työpaja, jonka kulku rakennettiin Terhi Takasen kehittämän Yhdessäluomisen ote (CoCreative Process Inquiry) -menetelmän pohjalta (kuva alla). Työpajan suunnittelua ja toteutusta ohjasivat Terhi Takanen ja Mika Kantonen. Työpaja toteutettiin koronatilanteen takia webinaarina.

Terhi Takanen 2005, 2013 CoCreators Oy www.cocreators.fi

Työpajan käynnistyksessä osallistujia orientoitiin hahmottamaan syväsisivistystä prosessina, joka koskettaa ihmisessä kaikkia tietämisen tasoja. Lähestymistapoja haettiin mm. Arne Naessin syväekologian määrittelystä: "Syväekologia ilmenee syvän kokemuksen, syvän ihmettelyn ja syvän osallistumisen kautta." "Puhumme koulutuksesta (utbildning). Mielestäni meidän pitää puhua myös sisäsisivistyksestä (inbildning), jota edustavat sisäiset arvot kuten ihmettely, luovuus ja mielikuvitus." (Arne Naess.)

Raisa Foster on kuvannut ekofilosofista kasvatusta seuraavasti: "Jos en tiedä, kuinka suhtautua kokijana tuntemattomaan, herää sisälläni vastustus. Arkielämässäni en juurikaan pysähdy kuulostelemaan kehollisia kokemuksiani. Ruumiini kuljettaa mieltäni paikasta toiseen. Elän päässäni, ikään kuin minulla ei olisi kehoa

lainkaan. Siksi tunnenkin aluksi outoutta ja jopa pelkoa, kun hiljennyn kehollisten kokemusteni äärelle aistiharjoitusten kautta. En voi kontrolloida kokemustani järkipäisen tietoni avulla, tai en ymmärrä ja siksi haluan selityksiä. Luonto sen sijaan ei kaipaa selityksiä – se vain on. Käsittääkseni kasvatuksella tulisi pyrkiä auttamaan kohti merkityksellistä suhdetta kasvatettavan itsensä ja toisen - sekä toisten ihmisten että muun luonnonympäristön – kanssa eikä vain lisätä oppijan rationaalista tietoa toisesta. Emme voi kasvaa syvälliseen ymmärrykseen ja viisauteen vain etäisen, objektiivisen tiedonhallinnan kautta.”

Syväsisivistys-hankkeen yhteisluovassa prosessissa pyrittiin syvän osallisuuden ja kuulumisen kokemuksen tavoitteluun oppijan, ryhmän ja ympäröivän todellisuuden välillä. Avaimena tällaiseen kokemukseen toimi ennakkoluuloton moniulotteisten tietämisen tapojen hyödyntäminen. Osallistujat eivät kohdanneet ja jakaneet tietoa ainoastaan rationaalisella tasolla, vaan kokemuksen välittäjiksi valjastettiin myös tunteiden jakaminen ja kehollisuus. Tämä vaati osallistujilta rohkeutta omien suojamuuriensa purkamiseen ja heittäytymiseen yhteisluovan prosessin virtaukseen.

I. Tiedostaminen

Edellä kuvatun yhdessäluomisen prosessin lähtökohtana toimi osallistujien henkilökohtaisten tärkeiden kysymysten tunnistaminen syväsisivistyksen teemaan liittyen. Kysymysten kohdentumista ei rajattu, vaan ne saattoivat nousta yhtä lailla omasta elämästä ja olemisesta kuin työelämän kysymyksistäkin. Jokainen sai kuunnella hetken omaa sisäistä ääntään ja kirjoittaa ylös sieltä kumpuavia kysymyksiä pyrkimättä analysoimaan niitä. Kysymyksistä valittiin jatkoon se, joka tuntui tärkeimmältä juuri tällä hetkellä.

Kysymyksiä ei lähdetty tutkimaan rationaalisella tasolla, vaan keskityttiin niiden herättämiin tuntemuksiin. Osallistujat hiljentyivät aistimaan millaisia tuntemuksia kysymys herättää omassa kehossa ja millaisia ajatuksia kysymys herättää mielessä. Tämän jälkeen toteutettiin pariharjoitus, jossa osallistujat jakoivat ajatuksensa kuunnellen ja reflektoiden toinen toistaan. Pyrkimyksenä oli samalla harjoitella avointa ja läsnäolevaa toisen kuuntelemista, joka ei johda toisen ajatusten arviointiin tai tulkitsemiseen.

Seuraavassa vaiheessa osallistujat tunnistivat kysymykseen liittyvät tunteet ja tarpeet ja kirjasivat ne ylös. Parityöskentelyssä osallistujat arvailivat ensin intuitiivisesti mitä toinen oli kirjannut tunteikseen ja tarpeikseen. Sen jälkeen toinen kertoi kirjaamansa asiat. Sama toistettiin toisinpäin. Tavoitteena oli harjoitella toisen kuulemistä ja havaitsemista ja saada kokemus kuulluksi tulemisesta. Ensimmäisen vaiheen lopuksi palattiin tarkastelemaan alussa tunnistettua kysymystä: oliko se edelleen sama, syventynyt vai jopa muuttanut kokonaan muotoaan?

Tämä työskentelyvaihe syvensi osallistujien ymmärrystä syväsisivistyksen ympärille kietoutuvista oleellista kysymyksistä ja viritti vuorovaikutteiseen yhteisluovaan työskentelyyn. Uuden synnyttämisen kannalta keskeistä oli se, että prosessia kannattelevat kysymykset nousivat osallistujista itsestään. Tärkeää oli myös syvemmän tiedostamisen tavoittelu: ensimmäisenä mielessämme olevat kysymykset eivät välttämättä ole kaikkien oleellisimpia. Tärkeimmät kysymykset pystymme tunnistamaan usein vasta tutkimalla niiden herättelemiä tunteita ja refleктоimalla niitä toisten ihmisten kanssa.

Osallistujien reflektioita työskentelyn ensimmäisestä vaiheesta:

”Hämmästyttävän syvälle pääsi keskustelussa ihmisen kanssa, jota ei varsinaisesti tunne, vaikka nimeltä tiedetään. Pääsi syvälle toisen ajatuksiin ja olemukseen.”

”Arvelin, että intuitiivinen arvailu olisi vaikeaa, onnistui kuitenkin hämmentävän hyvin, täsmensi omia tarpeita ja tunteita, osui ja upposi.”

”Tämä lisää kuuntelemisen arvoa. Hoksaa toistaa kuunnellessa. Kuuntelemisen jälkeen huomaa, että toisen asia on merkityksellisempi. Ikään kuin olisin oppinut tämän menetelmän avulla lyhyessä ajassa.”

"Tämä oli luovuuden virrassa olemista, inspiroiva, vahva kokemus. Millaista tämä olisi kasvokkain, kun tämä oli näin vaikuttavaa verkossa? Henkilökohtaisella tasolla oma kysymykseni syveni ja vastaus taide nousi esiin."

"Ensin piti mennä omaan kehoon ja kuunnella omaa itseään. Tämä vaikuttaa siihen, että on paremmat valmiudet kuunnella toista. Kun on turvallisesti omassa kehossaan."

"Tämä oli kivaa, aika loppui kesken keskustelussa. Kuinka hyvin osaa kuunnella toista? Hauska tutustua toiseen, kartoitettiin yhteisiä "alustoja" ja yhteyksiä. Sympaattinen kokemus."

"Oli hienoa tulla kuulluksi ja saada kuulla toista. Intuitiiviseen arvailuun oli hienoa heittäytyä. Tunteiden käsittely toi merkityksellisyyttä vuorovaikutukseen. Oppi toisen peilauksen kautta uutta, mutta oppi myös omasta ajattelustaan toisen peilaamana."

II. Vapautuminen

Uuden syntyminen vaatii usein ainakin osittain vanhasta luopumista. Osallistujat pohtivat, mistä voisin vapautua valitsemaani tärkeään kysymykseen liittyen. Vapautuminen merkitsee uudenlaisen suhteen luomista kysymykseen. Tätä tavoiteltiin tuomalla liikkuminen mukaan kysymyksen tutkimiseen. Kehon liikkeiden kautta johdateltiin osallistujia kuuntelemaan itseään: mistä ajatusmalleista, tarpeista ja tunteista voisin vapautua, jotta pääsisin lähemmäs vastausta omaan kysymykseeni? Parityöskentelyssä annettiin toiselle liikelahja: Katso pariasi, kuuntele intuitiivisesti mikä yksinkertainen ele tai liike voisi vapauttaa häntä tässä hetkessä. Parit tekivät yhdessä toisilleen antamansa liikelahjat ja sanoittivat niitä. Sen jälkeen kirjattiin ylös tunnistetut uudet oivallukset ja vapautumisen paikat.

Osallistujien reflektioita työskentelyn toisesta vaiheesta:

"Parityöskentelystä syntyi lämmin ihmistenvälinen suhde. Halusin jakaa sen parilleni jälkikäteen."

"Olen aikaisemmin vastustanut ryhmitöitä. Heittäytyminen kannattaa. Ei ajatella asioita pelkällä järjellä vaan myös tunteella ja kropalla. On joutunut ylittämään epävarmuuskynnyksiä, kun siihen heittäytyy. Kannattaa koska tuo lisää syvyyttä asioihin. Kun ajatellaan asioita myös tunteella ja kropalla, asiat syvenevät. Heittäytyminen kannattaa!"

"Putosi häpeä mikä liittyy ruumiillisuuteen, mikä nostaa omaa kynnystä aloittaa. Mitä he minusta ajattelee, onko tämä tarpeeksi hyvää? Jos tätä voisi aina keventää, pääsisi paljon helpommalla."

"Meitä vaivaa vahva usko järkeen ja se, ettei kehoollisuus ole uskottavaa."

"Elämme yhteiskunnassa, jossa vain järkiperäinen ajattelu on hyväksyttävää."

"Oli kiva huomata, että omat tietämisen tasot ovat hyvin lähellä. Vaikka oli vain muutama minuutti aikaa liikkua, niin ne ovat niin lähellä."

"On puhuttu paljon myötätunnosta, kysymys ei ole rahasta vaan tekemisestä: kuuntelemisesta ja jakamisesta."

"Itselleni tämä näyttäytyy heittäytymisenä ja oman käyttöliittymän laajentamisena kehoollisuuteen ja henkisyteen. Haluaisin päästää irti suorittamisesta. Siihen tarvitaan uusi näkökulma."

III. Kirkastaminen

Kirkastamisen vaiheen tavoitteena oli tunnistaa, millainen uusi orientaatio (suhtautuminen, suuntautuminen) nousee omasta kysymyksestä. Orientaatiota etsittiin intuitiivisen mielikuvatyöskentelyn avulla, jossa kysymystä liikutettiin avaruudessa kahdeksikon muotoista rataa ensin itsestä eteenpäin, sitten takaisin ja sen jälkeen itsestä taaksepäin. Kysymyksen matkatessa rataansa tunnusteltiin millaisia tunteita, ajatuksia ja mielikuvia siitä syntyy radan eri pisteissä ja liikkeessä. Lopulta kysymyksen annettiin vajota alaspäin maan sydämeen ja tunnistettiin sieltä nouseva uusi voima tai laatu, joka saattoi ilmetä esimerkiksi lämpönä, värinä tai tunteena. (Laadulla ymmärretään ihmisen sisäistä, tietoista tilaa, josta käsin hän toimii. Esimerkiksi *virtaava rauha* tai *sydämen rohkeus*, joka virittää ihmisen mielen ja kehon sen mukaiseen tilaan.)

Tämän jälkeen otettiin käyttöön 12 voiman symbolikuvaa (alla), joita osallistujat katselivat hetken aikaa. Tavoitteena oli löytää kuva, joka resonoi harjoituksessa tunnistetun voiman tai toiminnan laadun kanssa. Kuvan avulla oli mahdollista hahmottaa voiman olemus ja kuvata sitä liikkeenä ja sanoina. Ymmärrystä omasta voimasta syvennettiin meditaation avulla.

© Terhi Takanen, CoCreators Oy

Tämän jälkeen toteutettiin pariharjoitus, jossa parit esittelivät toisilleen omat voimansa eleinä ja liikkeinä. Parin tehtävänä oli toistaa liike ja kertoa pehmeästi ja tunnustelevasti toiselle, millaisena hän koki toisen eleen tai liikkeen (esimerkiksi *"Se tuntui virtaavalta, tunsin lämpöä koko kehossa, erityisesti sydämen alue laajeni"*). Tämän jälkeen kumpikin syventyi aistimaan omaa voimaansa käyden sisäistä vuoropuhelua voiman kanssa: miten voima puhuu sinulle tai miten se puhuu sinussa, mitä vastauksia se tuo kysymykseesi? Tämän pohjalta kirjoitettiin omalle voimalle ydinsanat, jotka kuvaavat sitä itselle merkityksellisellä tavalla (esimerkiksi *lempeä räjäytys, opi lepäämään elämän syvän pohjavirran varassa, pulppuava yhteisöllisyys*).

Tämän jälkeen tunnistetut voimat sekä niihin liittyvät symbolikuvat, liike ja ydinsanat jaettiin muodostetuissa pienryhmissä. Ryhmän jäsenet refleктоivat, miten voimat sopivat yhteen ja täydentävät toisiaan. Voimista muodostettiin yhteinen kompassi (kuvat alla). Tämä vaihe toimi samalla hankkeen jatkon pienryhmätyöskentelyn käynnistäjänä. Yhteisestä kompassista tuli lähtökohta ryhmän prosessille.

© Terhi Takanen, CoCreators Oy

Kompassi 1: ryhmä Sammalsäie

© Terhi Takanen, CoCreators Oy

Kompassi 2: ryhmä Sivistysliiga

Kompassi 3: Pulppuva lähde

© Terhi Takanen, CoCreators Oy

Kompassi 4: ryhmä Maapallolaiset

© Terhi Takanen, CoCreators Oy

Osallistujien reflektioita voimien kirkastamisen vaiheesta:

"Mikä minussa ohjaa? Alkaa kirkastua. Missä vaiheessa tieto muuttuu viisaudeksi? Mikä evoluutioprosessi on? Älykäs selviytyy tilanteesta, johon viisas ei edes joudu."

"Jaksaa hämmästyttää miten yksinkertaisella harjoituksella saadaan irti jotain sellaista, jota ei ole aikaisemmin saanut itsestä. Ennen kaikkea symbolikuvat ovat maagisia. Ne ovat monitulkintaisia. Kuvien kautta päästään sen tason tietoon, jota on vaikea sanoittaa. Ydin on mielikuvassa ja tunteissa, joita kuva herättää. Tämä on vaikuttavaa toimintaa. Se, että työskentely onnistuu verkon välityksellä, kertoo metodin potentiaalista. Kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa tämä voisi olla vielä vaikuttavampaa."

"Tuotti hieman vaikeuksia visualisoida ja kuunnella samalla ohjeita. Kun äidinkieli ei ole suomi niin etenkin silloin."

"Sivistys on jotain sellaista, joka ei lukkiudu oppilaitoksen ja työelämän kontekstiin, vaan se on läsnä kaikessa toiminnassa. Sydämen sivistystä harjoitetaan omassa elämässä ja sitä kokoonnutaan yhteen harjoittamaan."

"Herää kysymys siitä, onko sivistyksen oleellinen kysymys osaamisen ja tiedon sijaan se, miten ihminen suhtautuu tai suuntautuu asioihin. Ollaan sivistyksen ytimessä."

Osallistujien palaute yhdessäluomisen työpajasta

Päivän lopuksi osallistujat refleктоivat ryhmissä kokemustaan yhteisluovasta työskentelystä seuraavasti:

"Olen tästä kiitollinen. Olen saanut uusia ajatuksia ja luottamusta. Olemme vieraita, mutta yhtäkkiä olemme tällä lailla puhumassa. Syvemmille ja korkeammille ulottuvuuksille päästään yhdessä. Mitä tapahtuisi kasvokkaisessa kohtaamisessa, jos olisimme ensimmäistä kertaa samassa fyysisessä tilassa? Tulemmeko näiden asioiden kanssa yhteen myös etäilyn jälkeen? Kiitos, oli ihana päivä."

"Päivä osoitti, kuinka tärkeää on ottaa aikaa asioiden pohtimiseen ja taustojen miettimiseen. Sääli, että arjen työssä ei ole tilaa tällaisille pohdinnoille, vaan 'että äkkiä materiaalit kasaan'. Suunnitellaan koulutusta pintatasolla ja unohdetaan arvot ja syvät tavoitteet. Tämä antaa rohkeutta toimia toisin."

"Tuntuu, että tulee yhtä aikaa älyllisiä virikkeitä sekä tunteita ja kehollisia aistimuksia. Kokonaisvaltaisuus. Kun nämä kaikki ovat mukana, siirrytään syvemmille tasoille."

"Miten kirjoitettu tai luettu tieto muuttuu eläväksi? Jos olisin lukenut tämän päivän asiat, kokemus olisi jäänyt erilaiseksi. Yhteisessä ajattelussa ja peilaamisessa tapahtuu jotakin merkittävää. Pari- ja ryhmätyöskentelyssä päästään näkemään toisemme. Me olemme juuri ne, jotka voimme viedä tätä ajattelua koulutuksen suunnitteluun."

"Mietin, että olemme kaikki syvällä sivistyksessä, miten me saamme viestiä ulos täältä? Miten saadaan sana ulos uusiin ryhmiin, jotka eivät välttämättä osta tätä hienoa pakettia?"

"Kiitos levollisesti vedetystä päivästä. Menetelmät toimivat hienosti ongelmien sulattajana, sieltä löytyi ratkaisujen liekki, ratkaisut ovat minussa ja meissä, miten tätä pystyisi kylvämään eteenpäin arjessa. Reflektio ja intuition hyödyntäminen olivat toimivia menetelmiä. Tunteiden nimeämisellä on uskomaton voima. Kysymysten ja niiden muutoksen kautta eteneminen oli vaikuttavaa."

"Iso kiitos kaikille osallistujille. Vaaditaan heittäytymistä itse kultakin. Pienet zoomin pätkinnät eivät aiheuttaneet katastrofia. Välillä sekoiltiin ja taas oltiin hyvin huoneissa. Toimi loistavasti pedagogisesti."

"Tämä on ollut tosi inspiroivaa. Päivä toimi hyvin. Olo on voimaantunut. Päällimmäisenä mielessä kiitollisuus mahdollisuudesta tulla mukaan. Kiinnostavia ihmisiä, joilla on kiinnostavaa sanottavaa. Se on yhdistynyt kysymyksiin, joita olen ihmetellyt."

"Ihania ihmisiä, loistavia sanoituksia. Meni kylmät väreet. Että näinkin voi tuntea. Haluan antaa liikelahjan."

"Moni pohdiskeli, miten näitä taitoja voidaan viedä käytäntöön. Tässä porukassa on voimaa. Tämänkaltaista yhteisöllistä oppimista tarvitaan oppilaitoksiin. Mikä on paras tapa levittää? Heitän ajatuksen: sen sijaan että järjestetään puhuvat päät -seminaaria, jospa nyt järjestettäisiin kokemusmessut. Verkossa jos ei muuten onnistu. Annetaan maistiaisen, millainen voima tällaisessa työskentelyssä on. On kehitetty menetelmä ja kokeiltu soveltamista. Menetelmien fasilitoijakoulutus tulevaisuudessa? Tämä pitäisi saada levitettyä laajasti ja vaikuttavasti."

"Social tipping point. Tämä on kansalaistaitoasia. Tarvitaan transformaatio, suhteellisen nopeasti ja kattavasti, jotta päästään seuraaviin mahdollisuuksiin. Ekologiset reunaehdot ohjaavat meitä."

"Ryhmässä harjoitetaan kompassia. Pitäkää omaa orientaatiota kirkkaana sen lisäksi että luodaan muille tilaisuuksia saada kokemus ja luoda yhteyksiä. Yhteys löytyy sisältä päin, kuunnellessa."

"Tämä päivä kirkasti. Ollaan jatkuvan oppimisen keskustelun kanssa tekemisessä. Osaajakansalaisuus versus sivistyksellinen näkökulma. Tänään synnytetty uudet toiminnan laadut ja suuntautumiset antavat osviittaa siitä, millaista syötettä voimme tarjota koulutuskeskusteluun. Kysymys on pitkälle asioiden uudelleen sanoittamisesta."

"Toiminnan laatu, suuntautuminen, voima ovat erityyppisiä käsitteitä kuin osaamiseen."

"Tapa sanoittaa uutta osaamista voisi olla jotain sellaista, että kokeillaan soveltaa omia voimia käytännössä ja kirjoitetaan auki kuvauksia päivittäisessä toiminnassa."

"Mitä voiman kanssa työskentely tarkoittaa? Päästään paremmin kiinni uusiin osaamisiin, kyvykkyyksiin, toiminnan laatuihin ja voimiin".

"Kysymykset olivat arvokkaita. Aion ryhtyä haastattelemaan kysymyksistä. Tutkimusmatkailijan käsikirja."

"Sivistyminen ei tapahdu vain työryhmän sisällä. Mitä ollaan yhdessä luomassa?"

Päivän fasilitaattori Mika Kantosen kommentti: "Menetelmä tuottaa omakohtaisen kokemuksen, oivalluksen ja luottamuksen siihen, että minusta itsestäni löytyy vastauksia omaan työhöni. Kannustan vahvistamaan omaa orientaatiota. Oma orientaatio voi harjoittaa omassa elämässä, esimerkiksi aamulla tai päivän päätteeksi tai pohtien, miten uusi orientaatio vaikutti päivän tapaamisiin. Oman parin kanssa voi pitää jonkin ajan kuluttua reflektointikeskustelun."

Ehdotuksia voimien harjoittamisesta (yhdessäluomisen syklin neljäs vaihe):

Aamulla rauhoitu, ja tunne kehossasi valitsemasi tulevaisuuden voima. Hengitä siitä käsin. Voit tehdä eleen tai liikkua muutoin siitä käsin. Harjoituksen voit tehdä kirjoittaen tai silmät kiinni kuvitellen. Valitse konkreettinen tilanne tulevasta päivästä, jolloin päätät tuntea ja toimia voimasta käsin. Kuvittele fyysinen tilanne (missä olet, kenen kanssa, millaisessa tilassa). Aisti miltä kehossasi tuntuu, millaisia tunteita koet, millaisia ajatuksia sinulla syntyy. Tunne miten havainnoit ympäristöäsi, tunne miten vuorovaikutus tapahtuu.

Päivän aikana esimerkiksi kokouksessa tai haastavassa tilanteessa, kytkeydy tulevaisuuden voimaan kehossasi, anna sen tunnelman nousta mieleesi ja sydämeesi. Voit kysyä itseltäsi: ”Kuinka toimin tässä hetkessä tulevaisuuden voimasta käsin?”.

Päivän lopuksi tarkastele kulunutta päivääsi, oliko tulevaisuuden voima läsnä ja elävänä toiminnassasi? Onnistuitko tuomaan sen valitsemaasi tilanteeseen? Mitä voisit oppia päivästä? Pyri luomaan konkreettisia ajatuksia kuten ”tänään tavatessani kollegani aamupalaverissa, kohtaan hänet lempeydessä”. Vältä yleistyksiä kuten ”tänään olen lempeä”. Lyhyet, konkreettiset tilanteet keskittävät ja vahvistavat tulevaisuuden voiman harjoittamista. Asteittain voima alkaa toimia laajemmin päivän aikana.

Esimerkki tulevaisuusmuistelusta (laatu/voima: rauhallinen virtaavuus)

Kokous on alkamassa. Tunnen kehossani lämpimän rauhallisen olon. Keskityn hengitykseeni, tunnen sen virtauksen. Hengityksen rytmi on rauhallinen ja virtaava. Etäkokous alkaa, ja ehdotan että teemme pienen pysähtymisen. Jokainen voi keskittyä omaan keskukseen. Sitten aloitamme kierroksen, jossa jokainen kertoo meneillään olevista hankkeistaan. Pyydän jokaista muotoilemaan myös itselleen tärkeän kysymyksen. Emme yritä ratkaista mitään. Kuuntelemme toistemme kysymyksiä.

Mitä voiman harjoitukset antavat?

- Oma sisäinen tila tulee tietoiseksi, vuorovaikutuksen laatu muuttuu.
- Tulevaisuusmuistelua voi hyödyntää tilaisuuksien valmistelussa, haastavien tai tärkeiden tilanteiden orientaationa, palvelumuotoilussa, yhteisen tulevaisuuden tuntemisessa ja kokemisessa tässä ja nyt.
- Voima on tärkeää tuntea kehossa, ei vain ajatuksena. Keho tuo voiman tähän hetkeen.
- Yhteinen kompassi alkaa syntyä ja loistaa, tulevaisuuden taitojen idut alkavat vahvistua.

3. Pienryhmätyöskentely

Yhdessäluomisen työpajan jälkeen työskentelyä jatkettiin päivän aikana muodostetuissa ryhmissä noin kahden kuukauden ajan. Ryhmät saivat keksiä itselleen omat nimet, jotka kuvastivat ryhmän yhteistä tunnetta ja tilaa. Nimiksi tulivat *Sammalsäie*, *Sivistysliiga*, *Pulppuava lähde* ja *Maapallolaiset*. Ryhmien työskentelyn lähtökohtana toimivat työpajassa rakennetut kompassit (ryhmien kompassit on esitelty edellisessä luvussa). Hankkeen suunnitteluryhmän jäsenet toimivat ryhmien kartanlukijoina, joiden tehtävänä oli luotsata lempeästi ryhmän työskentelyä kuitenkin ohjaamatta sitä liikaa. Tavoitteena oli löytää kaikille ryhmille luonteva itseorganisoituva työnjako, jossa kartanlukija ei ole puheenjohtaja tai sihteeri vaan kuuntelija ja sparraaja.

Ryhmien työskentelylle ei asetettu ennakkoon täsmällistä tulostavoitetta eikä prosessia raamitettu kovin tarkasti. Tällä pyrittiin mahdollistamaan ryhmästä nousevat uudet ideat ja ratkaisut. Ryhmän prosessissa kuvastui yhteisen tutkimusmatkan idea, joka sisälsi epävarmuuden tilaan ja välillä oman mukavuusalueen ulkopuolelle sukeltamista. Epävarmuuden tilassa kokonaisuuden osat ovat liikkeessä ja voivat järjestyä uusilla tavoilla. Tämä havainto on emergentin yhteisluovan prosessin ytimessä. Lempeästä kaaoksen tilasta nousivat esiin ryhmien tärkeiksi kokemat teemat, joita lähdettiin työstämään yhdessä eteenpäin. Ryhmien työskentelyn tukena käytettiin Howspace-ympäristöä, joka mahdollisti keskustelun ja aineistojen lataamisen yhteiseen tilaan. Ympäristössä oli mahdollista vierailla myös toisten ryhmien keskusteluissa ja aineistoissa. Ryhmät pitivät lisäksi virtuaalitapaamisia.

Maapallolaisten kartanlukija evästi ryhmänsä toimintaa näin: *”Ajattelen, että prosessia olisi mukava jatkaa samanlaisessa yhteisluovassa hengessä, joka toteutui helmikuun työpajassa. Lähtöpisteenä toimisi tuo yhdessä tuotettu kompassi, johon jokainen meistä on tuonut oman tärkeän toiminnan laatunsa tai*

voimansa. Nyt kun yhteisestä työskentelystä on kulunut aikaa, voi jokainen ensin syventää muille sitä, miten itse ymmärtää ja kokee oman voimansa sisällön. Näin voimme jakaa kompassin idean syvätasolla ja tutkia, millainen elämän suuntaaja siitä syntyy. Hahmotan yhteistä tutkimusmatkaamme niin, että jokaisella on oma kompassin suuntansa ja voimansa tutkittavanaan ja matkalla ymmärryksemme voimista syventyy sekä henkilökohtaisella että jaetulla tasolla. Voi olla, että kompassi myös rikastuu uusilla voimilla. Apuna matkanteossa toimivat tieto ja ideat, joita löytyy flippauspankista sekä kokemukset, joita voimme saada testaamalla taitojen voimaa omassa elämässämme. Dialogin kautta etsimme kompassin taustalla olevaa syvyyttä, josta toivottavasti kirkastuvat ne teemat ja asiat, jotka ovat kaikkein tärkeimpiä. Niiden ympärille voimme myöhemmässä vaiheessa rakentaa tuotoksen, joka kiteyttää syväsisivistyksen olemusta.”

Ryhmien itseorganisoituva ja emergentti työskentelytapa johti siihen, että jokaisen ryhmän työskentelystä muotoutui täysin omanlaisensa sekä prosessin että lopputuloksen suhteen. Seuraavassa kuvataan ryhmien työskentelyä kartanlukijoiden kokemusten kautta.

I. Sammalsaie

Sammalsaie-ryhmä teki valinnan lähteä hakemaan vastausta yhteisestä kompassista nousseeseen kysymykseen: *Millainen on yhteinen matka kohti luontoyhteyttä?* Ryhmä kokoontui Howspace-Live-videoyhteydellä kerran viikossa, yleensä perjantaisin klo 17-18.30, joka osoittautui sopivaksi ajankohdaksi pitkän työviikon jälkeen. Silti tapaamisia ei koettu rasittavina, vaan voimaannuttavina kohtaamisina, joissa oli aikaa porautua syvemmälle yhteisen reflektoinnin ja oivaltamisen kautta. Keskusteleva prosessi eteni pääpiirteissään seuraavasti:

Ennakkotehtävänä oli kirjoittaa 1-2 liuskaa tekstiä omasta luontoyhteydestä. Näiden ajatusten pohjalta lähdimme keskustelemaan yhteisestä matkasta. Kirjoitetun tekstin ohella ryhmäläiset kuvasivat luontoyhteyttään visuaalisessa muodossa, sillä kaikki keskusteluun osallistuneet olivat innokkaita valokuvaajia. Työskentelyn varhaisessa vaiheessa yhteiseksi teemaksi nousi *luontoyhteys linssin läpi*.

Teemasta virisi vilkas keskustelu, jossa assosiaatiot lentelivät vapaasti yhteisessä tilassa. Puhuttiin tunteista, jotka vaihtelivat seesteisestä meditatiivisesta tilasta pelon ja vihan tunteeseen - luontoyhteydessä ihminen purkaa tunteitaan koko tässä skaalassa. Kamera tai kiikari valitsee kohteensa ihmisen tulokulmasta, antroposentrisestä positioista. Tarkastelu käännettiin toisinpäin: miten muu luonto havainnoi ihmistä? Miksi ihmisellä olisi yksinoikeus näkökulman valitsemisessa?

Yksi matkan aikana esille noussut oivallus oli se, että meidän pitäisi päästä pois käsitteestä luontosuhde, sillä se erottaa ihmisen muusta luonnosta. Luontoyhteys on parempi käsite, koska se on koko ajan olemassa ja sitä voi pyrkiä vahvistamaan myös ilman ihmisen ylivaltaa suhteessa muuhun ekosysteemiin. Tavoitteena on sellaisen luontoyhteyden kokeminen, jossa ihminen sulautuu luontevasti osaksi koko elävää ekosysteemiä, ilman suurempia interventioita, ja jossa ihminen kokee merkityksellisen kytkeytymisen johonkin suurempaan. Tätä kokemusta voi nimittää syväsisivistykseksi.

Planetaarinen pedagogiikka lähti elämään keskustelussa, kun pohdimme planeettojen vaikutusta Telluksen asukkaisiin. Aurinko, kuu ja tähdet vaikuttavat koko Maa-planeetan ekosysteemiin, ja suoraan myös ihmiseen. Tunnetko koskaan kuuhulluutta? Ilman aurinkoa ei ole elämää. Ihminen on rakennettu tähtitomusta. Nämä konkreettiset kytkökset voisivat olla planetaarisen pedagogiikan lähtökohtia.

Matkan aikana tuli runsaasti vinkkejä sekä kirjallisuuteen että visuaalisiin tuotoksiin (YouTube, elokuvat, valokuvat). Matka ei päättynyt loppuwebinaarin kohdalla. Sammalsaie-ryhmä päätti järjestää lähitapaamisen Keuruun ekokylässä heinäkuun alussa, jossa keskustellaan metsän keskellä. Samalla ryhmä voi jatkaa väitöskirjatutkija Santtu Merjanahon yhtenä keskusteluryhmänä.

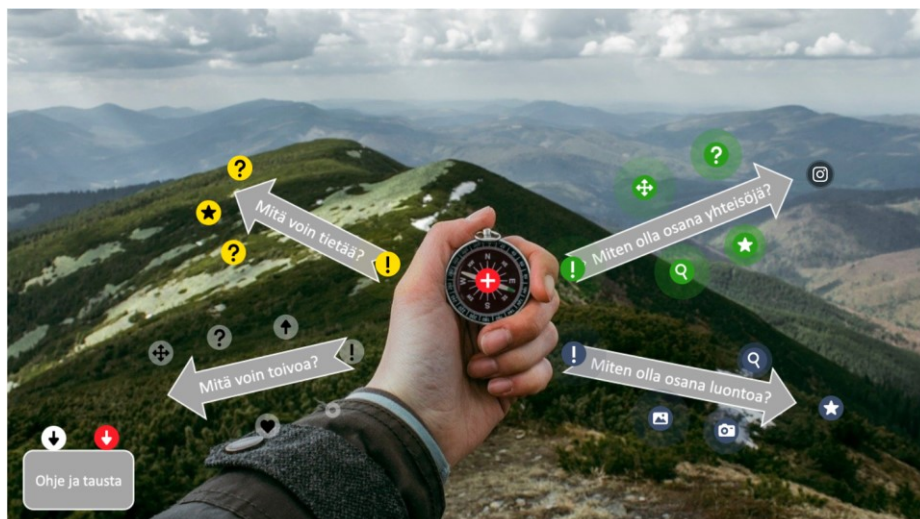
II. Sivistysliiga

Ryhmän työskentely käynnistyi keskustelulla Howspace-alustalla ja jatkui virtuaalisella tapaamisella. Aluksi päätettiin ryhmän nimestä äänestämällä useista ehdotetuista vaihtoehdoista. Työskentelyssä lähdettiin liikkeelle yhdessäluomisen työpajassa rakennetusta kompassista. Hyvin nopeasti ryhmä siirtyi keskustelemaan sivistyksen olemuksesta ja siitä, mitä asioita kukin sivistykseen liittyy ja miltä sivistys tuntuu tässä ajassa. Työskentelyn keskeisenä lähtökohtana ryhmä piti koko koulutuksen keskeistä päämäärää synnyttää uutta ymmärrystä aikamme kaipaaman sivistyksen olemuksesta eli syväsisivistyksestä.

Ryhmä piti ensimmäisen tapaamisensa virtuaalisesti Howspace-alustalla 16.3. Tämän jälkeen tapaamisia pidettiin keskiviikkoisin ja niiden pituus oli noin 1,5-2,5 tuntia. Tapaamisia pidettiin yhteensä kahdeksan kertaa. Niiden aikana ryhmä tuotti yhteiskirjoittamisen menetelmällä sivistystä koskevaa pohtivaa tekstiä. Tapaamisten aikana jaettiin kokemuksia omasta työstä ja vinkkejä materiaaleista, jotka olivat olleet oman työn näkökulmasta avartavia. Yhdessä ryhmä sopi ”kotitehtävistä”, joiden tavoitteena oli pohjustaa seuraavaa tapaamista. Jokaisella ryhmäläisellä oli jokin rooli seuraavan tapaamisen pohjustamisessa. Roolit muotoutuivat ryhmän yhteisenä päätöksenä ilman kartanlukijan nimenomaista ohjausta.

Ryhmä kokosi sivistyksen olemuksesta ajatuskartan, josta muodostui yhteisiin ajatuksiin perustuva ”sivistyskompassi”. Kompassi ei ollut ristiriidaton kuvaus sivistyksestä, vaan monisäikeinen kudelma. Sen pohjalta ryhmä päätti lähteä rakentamaan työkalua, jonka tarkoituksena on herättää ihmiset keskustelemaan sivistyksen olemuksesta. Työkalulle syntyi digitaalinen alusta, jossa on herätetehtäviä tai ”sivistyskätöjä”, joiden avulla esimerkiksi opettaja, vanhempi tai kuka vain voisi käynnistää keskustelua ja yhteistä pohdintaa.

Ryhmässä kehitellyn Sivistyspelin henki perustuu virtuaalisiin geokätöihin, joita on piilotettu eri puolille virtuaalista pelilautaa. Geokätöistä löytyy kysymyksiä ja tehtäviä, jotka liittyvät ihmisenä kasvamiseen niin yksilönä kuin erilaisten yhteisöjen jäsenenä. Tarkoituksena on käsitellä ja synnyttää keskustelua sivistyksestä siten, että se on helppo kytkeä jokaisen arkeen ja omiin ajatuksiin. Ryhmän työskentelyssä pidettiin ensiarvoisen tärkeänä sitä, että keskustelu sivistyksestä ei ole liian teoreettista tai arjesta vieraannuttavaa. Ryhmä katsoi, että keskeistä on, että sivistyskeskustelussa kukin tuntisi tulevansa jollakin tavalla kohdatuksi. Sivistyspeli on rakentunut ryhmän jäsentelyn mukaisesti neljälle osaan tai ilmansuuntaan: 1) Mitä voin toivoa (omaan identiteettiin liittyvät kysymykset)? 2) Miten olla osana luontoa?, 3) Miten olla osana yhteisöä? 4) Mitä voin tietää?. Tarkemmat kuvaukset sivistyspelin osa-alueista löytyvät Sivistyspelin ohjeista osoitteessa bit.ly/sivistyspeli.

Kartanlukijan reflektointia prosessista

Yhteisluomisessa on voimaa. Ryhmässämme oli seitsemän ihmistä. Totesimme yhdessä, että erityisesti nyt koronaepidemian ihmisillä on suuri tarve tulla kuulluksi ja kohdatuksi. Ryhmässä käytiinkin paljon rikasta keskustelua ja oli tunne, että sitä pulppuaisi loputtomiin. Kartanlukijana pyrin huolehtimaan siitä, että jokaisella olisi mahdollisuus tulla toisten kohtaamaksi. Innostus ryhmässä tarttuu. Ryhmässä useampi sanoitti auki omaa innostustaan. Se synnytti keskustelulle ja kokeilemiselle otollisen ilmapiirin.

Kartanlukijana en ohjannut ryhmää tiettyyn suuntaan tai päämäärään, vaan he löysivät sen itse. Ryhmässä opittiin, että hyvän ilmapiirissä tulee kokonaan uusia ajatuksia ja ne rakentuvat yhteisesti. Sanoittamisen rinnalla käsiteltiin sitä, minkälaisia tuntemuksia asiat herättävät ja miten niitä voisi myös visualisoida. Ryhmässä todettiin useampaan otteeseen, että sivistyskeskustelu ei saa olla vieraannuttavaa, vaan siinä täytyy toteutua kohtaamisen periaate. Tämä tuntuu olevan kaiken yhteisen tekemisen taustalla. Ryhmässä toteutui uuden oppiminen ja luominen yhteisenä prosessina. Toisaalta ryhmässä oli myös tunne, että siinä löydettiin jotakin vanhaa uudestaan. Ajattelen, että ryhmän työskentelyssä oltiin sivistyspedagogiikan ydinasioiden äärellä.

Yhteiselle oppimisen ja uuden luomisen prosessille tärkeitä lähtökohtia ryhmässä olivat luottamus, lempeys, innostus, arvostus, toisten kuunteleminen ja kohtaaminen. Ryhmässä todettiin, että tämän koulutuksen aikana on löydetty menetelmä yhteisöllisille prosesseille koulutuksessa tai työelämässä. Suomalainen koulutusjärjestelmä on kovin tutkintokeskeinen. Ryhmässä todettiin, että tässä ajassa on suuri tarve uutta luovalle yhteisölliselle oppimiselle. Ryhmässä puhuttiin myös tiedosta. Erityisen vaikutuksen osaan ryhmäläisistä oli tehnyt Minna Salamin Aistien viisaus - Tiedon kaksi puolta: tunne ja äly -kirjassa esitetyt näkemykset. Koulutuksissa usein sivuutamme tiedon elämyksellisyyden. Ryhmässä tiedon elämyksellisyyttä pidettiin tärkeänä. Ryhmän keskusteluissa todettiin myös, että prosessi antoi paljon työkaluja oman työn ja opetuksen toteuttamiseen uudella tavalla. Ryhmä päätti jatkaa tapaamisia koulutuksen päätyttyä ja jatkokehittää Sivistyspelä yhdessä.

III. Pulppuava lähde

Pulppuava lähde -ryhmän työskentely aloitettiin hiljentymällä yhteisen kompassin äärellä. Kytkeydyimme kompassin yhdessäluomisen voimiin ensin omassa hiljaisuudessaamme ja sen jälkeen jakamalla toisillemme syntyneet ajatukset ja kysymykset. Tunnustelimme intuitiivisesti, mihin suuntaan matkamme jatkuu.

Meitä yhdistävä tarve tuntui suuntautuvan työyhteisöön. Jo matkan alkutaipaleella meitä kiinnostivat muun muassa tällaiset kysymykset: *Miten avarakatseisuus ja luottamus syntyvät yhteisössä? Kehollinen luottamus on eri laatuista kuin älyllis-rationaalinen, sillä se rakentuu hyvin alkukantaisesta ihmisyydestä ja ruumiillisuudesta. Kun kehoa ei tunneta, väärinymmärryksiä ja -tulkintoja tulee enemmän. Monet kokevat myös huonommuutta. Kuinka tavoitetaan kokonaisena ihmisenä olemisen tilaa? Miten ymmärrystä tällaisesta tilasta voi välittää ihmisille, joille se ei ole lainkaan selvää? Miten tehokkuuteen ja minuuttiaikatauluun viritetystä työnteon tavasta on mahdollista avata tila holistiselle yhdessäluomiselle?*

Ryhmä työskenteli keskelle työpäiviä sovituihin virtuaalitapaamisissa sekä niiden ulkopuolella. ”Kotitehtävänä” tuotimme ajatusvirtamaisia kuvia ja tekstiä, joka kumpusi omista kokemuksista sekä yhteisen kompassin synnyttämistä tuntemuksista suhteessa omaan työhön, kutsumukseen ja muuhun elämään. Tämä teki näkyväksi sekä itsellemme että toisille omia kokemuksiamme ja merkityksiämme. Samalla kun omaan materiaalipankkiimme alkoi virrata kokemuksellisia tuotoksia, ryhmä päätti lähteä vahvistamaan kompassin voimia jokapäiväisessä työssä ja tekemään siihen liittyviä harjoitteita yksin ja parin kanssa. Jokaiselle parille luotiin Howspaceen omat chat-boksit, joihin tuotiin kokemuskuvauksia voimien harjoittamisesta.

Ryhmän ajatuksista ja kokemuksista kertovista valokuvista ja ydinsanoista koostettiin musiikillinen video sekä pulppuava Power Point -diasarja esitettäväksi 26.4. ja 19.5. webinaareissa kaikille koulutukseen osallistujille ja sidosryhmille. Audiovisuaalisia esityksiä täydensi ryhmäläisten suunnittelema ja fasilitoima osallistava keskustelu.

Pulppuava lähde -ryhmästä nousi tällaista sanoitusta työskentelystämme: ”*Kutsuimme toisemme voimaannuttavaan virtaan, joka on meissä kaikissa. Ilman odotuksia lähdettiin matkalle, joka on ollut tärkeämpi kuin päämäärä. Annoimme aikaa syväsukelluksille virrassa. Saimme lillua sivistyksen vesissä ja ammentaa sitä, mitä olemme tarvinneet. Tunne suorittamattomuudesta johti vahvaan olemiseen, läsnäolon ja vapauden kokemukseen. Uutta kestäväää alkoi muodostua reunoille, kun uskalsimme päästää irti vanhasta tarpeesta pyrkiä suunniteltuun ja täydelliseen. Luottamuksen ja keskeneräisyyden kauneus piti meitä auki sille mitä kehkeytyy tässä ja nyt. Elämälle tuli aikaa tapahtua. Kuudes aistimme virittyi: jaoimme ilon, innostuksen, syvät mietteet ja pikantit pärskeet. Lämpö, luottamus, hyväntahtoisuus, niitä olemme tarvinneet ja niitä olemme saaneet. Vahvistuuko kokemus hyväksytystä ja arvostetusta ihmisestä? Ainakin tässä kohtaa näin on käynyt.*” Yhteinen matkamme ei päättynyt loppuwebinaariin. Ryhmämme päätti jatkaa tapaamisia noin kerran kuukaudessa, ja perustimme yhteydenpitoamme varten oman ryhmän Signaliin.

Kartanlukijan reflektointia prosessista

Ryhmämme yhdessäluomisen keskeisiä voimia ovat olleet *yhteydessä oleminen* itseen, toisiin ja luontoympäristöön sekä *vapautuminen* tutuksi tulleista ajattelun ja toiminnan malleista, jotka eivät palvele yhteistä tarkoitusta eivätkä elävää kokonaisuutta. Työskentelymme toi lisää todisteita siitä, kuinka tärkeää on toivottaa tervetulleiksi hitaat, suorituksettomat kohtaamiset; hetket, joissa ihmisillä on lupa olla pyrkimättä mihinkään. Kartanlukijana koin tärkeimmäksi tehtäväkseni kannatella ja ravita läsnäolevaa, turvallista ilmapiiriä, joka avaa tilaa syväkuuntelulle, uteliaisuudelle ja keskeneräisyyden hyväksymiselle. Tähän tarvitaan hidastamista. Työelämässä negatiiviseksi ajateltu vetkuttelu, viivyttely tai aikaansaamattomuus on välttämätöntä, kun on tarve irrottautua jostakin vanhasta ja tehdä keho-mielissämme tilaa ajattelua syventäville havahtumisille ja yhdistymiselle johonkin uuteen, vielä olemassa olemattomaan asiaan tai ilmiöön.

Ryhmämme kokoontui kesken työpäiviä. Pyrin pitämään huolta siitä, että kykenisimme 1,5 tunnin ajaksi irtautumaan *lineaarisesta aikasuhteesta* ja hektisestä työmoodista, jossa aivot käyvät ylikierröksillä ja yhteys kehoon heikentyy. Siirtyminen *syklisempään aikasuhteeseen* tapahtui siten, että jokainen tapaaminen aloitettiin Check-in kierroksella: jokainen ryhmän jäsen jakoi vuorollaan omia senhetkisiä tarpeitaan, ja Anna-Leenan tuoman Check-in-sovelluksen avulla loimme orgaanisesti yhteyksiä tarpeidemme välillä. Check-in toi meidät läsnäoleviksi ja yhteisen tarkoituksen äärelle. Se avasi lämpimän, vastaanottavaisen ja uteliaan vuorovaikutuksen tilan. Sen jälkeen työskentelymme jatkui itseohjautuvasti. Vältin tietoisesti ottamasta ohjailevaa roolia, jotta en tulisi tappaneeksi väliimme syntyvää elävää ja virtaavaa luomisen energiaa. Välillä saatoin sanoittaa ryhmälle havaitsemiani yhteyksiä ja esittää näistä havainnoista nousevia avoimia kysymyksiä.

Tutkimme kunkin tarpeista ja omista kokemusmaailmoista lähtöisin olevia asioita yhdessä orgaanisesti, joustavasti ja moniaistisesti. Ryhmässä oli ihmisiä, joille yhteydenpito kehoon oli entuudestaan hyvin tuttua. Tämä edesauttoi rationaalisen ajattelun tai ylivilittyneen mielen ”aisoissa pitämistä” ja kehollisempien tietämisen lajien tuloa yhdessäluomisen voimavaraksi. Syntyi vahvaa läsnäoloa ja luottamuksellista dialogia, jossa kaikkia kuunneltiin ja eri näkökulmia kunnioitettiin. Ihmisten esiin tuomat ajatukset ja tuntemukset ruokkivat toisiaan, ja niiden yhdistymisistä seurasi lisää yhdessä ajattelua ja tutkimista. Tein tapaamisistamme muistiinpanot, jotka vein puhtaaksi kirjoittamisen jälkeen Howspace-

alustalle. Kirjoittaminenkin oli yhdenlaista tietoista työskentelyä, ajatusten ja tunteiden ”haravointia” yhteisen tarkoituksemme äärellä.

Tiedemies Einstein opetti, että aika kuluu eri vauhdilla eri paikoissa. Ajan kulku on erilaista myös ihmisen kokemustodellisuudessa. Vaikka tapaamisemme olivat kestoiltaan lyhyitä, Check-in auttoi siirtymään lineaarisesta suorittavasta työmoodista painovoimaiseen ’hitaampaan aikaan’, jossa voi vapautua jostain vanhasta ja luoda uusia yhteyksiä omasta kokemuksellisuudesta käsin. Kuljimme yhdessä *kaaoksen ja järjestyksen välimaastoon*, jossa saatoimme kokea ja pukea sanoiksi epävarmuutta, keskeneräisyyttä ja niiden hyväksymistä. Teimme tilaa sellaiselle tuntemattomalle mahdollisuudelle, joka emergoituu esiin, kun olosuhteet ovat otolliset. Väillemme syntyi luova tila, joka oli ajoittain lähes käsinkosketeltavan elävä orgaani ja joka houkutteli meidät ajattelemaan yhdessä ja sanoittamaan yhteyttä.

Kartanlukijan roolissani tunsin kehossani matkan alussa suoritus- ja aikapainetta johtuen suunnitteluryhmässä etukäteen sopimistamme tuotosten esittelyn päivämääristä. Tunnistin paineen itsessäni, mutta tiedostin myös, että siihen reagoimisen sijaan on keskityttävä läsnäolevuuteen ja luovan tilan kannatteluun. Aina kun sisälläni meinasi nousta hätä siitä, että tuotoksille tulee kiire, ryhmässä alkoi itseohjautuvasti tapahtua konkreettisia asioita. Yhdessä suunnitteluryhmän palaverissa kerroin muille kartanlukijoille tajunneeni, että Pulppuava lähde -ryhmä on kulkenut U-teorian U:n kaarta pitkin vaiheesta toiseen ilman, että olen siihen varsinaisesti pyrkinyt. Tämä oli itselleni jälleen kerran merkki siitä, että on vain luotettava yhteisluovaan prosessiin ja siihen että ennalta ei voi suunnitella ja tietää mitä – tai missä kohden kronologista aikajanaa – alkaa syntyä konkreettista tuotosta.

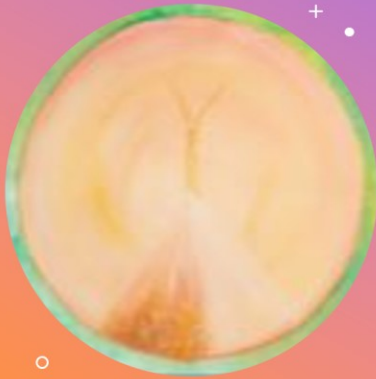
Koko Syväsisivistys-oppimismatka on ollut erilaisten aikasuhteiden ja niihin kytkeytyvän ajankäytön näkökulmasta mielenkiintoinen prosessi, varsinkin kun siihen ottaa mukaan toiminnan kaikki tasot (suunnitteluryhmä, kartanlukijat, pienryhmätyöskentely ja yhteiswebinaarit). Aikasuhteiden tietoisempi havainnointi ja yhdessä tutkiminen jatkohankkeissa edesauttaisi yhdessäluomisen otteen istuttamista organisaatioiden toimintakulttuuriin, esimerkiksi millaisia yhteisiä ajankäytöllisiä tekijöitä kannattaisi huomioida.

Työelämän organisaatiossa eletään liikaa lineaarisessa ajassa, jossa pyritään toimimaan mahdollisimman tehokkaasti ja hallitsemaan asioiden etenemistä. Perustunne työyhteisöissä on se, että aikaa on aina liian vähän ja asioita liian paljon. Lineaarisessa aikasuhteessa ei anneta arvoa ’tässä-ja-nyt’ -hetkille eikä syklisen aikasuhteen kultivoimiselle, vaan sen sijaan kiirehditään edessä siintäviin seuraaviin tehtäviin ja paikkoihin. Kestävän tulevaisuuden luominen ei tapahdu kiireen ilmapiiressä vaan tekemisen rytmiä muuttamalla. Millainen on yhteisöjen uusi rytmi, joka suo mahdollisuuden siirtyä joustavasti lineaarisesta aikasuhteesta sykliseen ja sieltä takaisin lineaariseen? Transformatiivisen oppimisen ja yhdessäluomisen sulauttaminen organisaatioiden nykyiseen kulttuuriin saattaa edellyttää vastausten etsimistä tämäntyyppisiin kysymyksiin.

IV. Maapallolaiset

Maapallolaisten työskentely käynnistyi virtuaalitaapaamisella, jossa jokainen ryhmän jäsen taustoitti vuorollaan omia tulokulmiaan ja yhteiseen kompassiin tuomaansa voimaa. Tavoitteena oli syventää ryhmän keskinäistä ymmärrystä kompassin kokonaisuudesta. Tapaamisessa sovittiin, että jokainen ryhmän jäsen tuottaa Howspace-keskusteluun ajatuksia ja kuvia omasta voimastaan. Seuraavassa poimintoja ryhmän jäsenten tuotoksista:

USKALLA AVATA TULEVAISUUS TÄNÄÄN

Uin ajan virrassa ja jokaisella kauhaisella käteni avaavat pyörteistä huomista. Jos uskaltaisin kurkottaa käsilläni oikein kauas, pystyisinkö samalla avaamaan tulevaisuuden? Näkisinkö itseni siellä, paljon nykyistä vanhempana? Mitä tuo mies ajattelisi, mitä hän tuntisi? Mitä minä, tässä hetkessä, toivoisin tuon miehen tuntevan ja ajattelevan? Ja jos tuo mies katsoisi taakseen ja näkisi itsensä kaukana nykyisessä hetkessä, tässä ajassa, voisiko hän tuntea ylpeyttä ja tyytyväisyyttä siitä, mitä näkee?

Tulevaisuus on yhtä alkaa läsnä kuvitelmissa ja odotuksina tässä hetkessä. Et voi uskaltaa avata tulevaisuutta tekemättä ensin matkaa sinne. Kun keskustelet itsesi kanssa tulevaisuudessa, kirkastuu väylä, jota täytyy kulkea. Valitse virran valoisa puoli, ui sitä rohkeasti eteenpäin. Silloin olet tehnyt voitavasi saadaksesi tuon miehen tulevaisuudessa asettumaan rauhaan itsenä ja ympäröivän kosmoksen kanssa.

RAKKAUS

"Itseäni sytyttää jotenkin tuo rakastumisen ajatus, se mitä syvää ja hyvää se herättää ja sen vaikutukset."

LEMPEÄ RÄJÄYTYS

"Tämä kuva jollain tapaa avaa kompassini karttamerkintää 'lempeä räjäytys'. Neljännesvuosisata sitten nuorena kasvatussosiologina halusin koulun seinien sortuvan ja koulujen avautuvan maailmaan. Niin oppimiselle löytyisi merkitys. Nyt toiveena on muidenkin oppimisen raja-aitojen murtuminen. Erityisenä kiinnostuksen kohteena ovat ekososiaaliset taideprojektit, joissa oppijat, sivistäjät ja kansalaiset eri kouluasteilta, elämäalueilta ja kuplista kohtaavat taiteen merkeissä. Tietojen ja taitojen ohella keskeisiä ovat tunteet, kehollisuus, intuitio ja osallisuus."

MIKÄ ON OLENNAISTA?

"Erityisesti mietin sitä, miten voin nykyisessä työssäni parhaiten toimia vaikuttajana suhteessa niihin yhteiskunnallisiin rakenteisiin, jotka lopulta pitkälti määrittävät ihmisen arjen valintojen reunaehdot ja sen, miten ekologisesta kriisistä ihmiskuntana selviydymme. ... Miten tarvittavasta isosta murroksesta pystyisi tässä tilanteessa, joka itseäkin hämmentää ja myös ahdistaa, asiantuntijana ja kouluttajana aina uudestaan kertomaan innostavaa, mahdollistavaa tarinaa, joka haastaa ihmisiä ja yhteisöjä mukaan, eikä sulje heitä ulos (esim. kaupunki vs. maaseutu, lokalistit vs. globalistit, liberaalit vs. konservatiivit)? Koska psykologiaa tunnen sen verran, että vaikka kriisitietoisuuden syntyminen on tärkeää erityisesti poliittisten päätösten vaatiman paineen ja tuen aikaan saamiseksi, kovin pitkään mikään instituutio tai kukaan yksilö ei pysty toimimaan kriisimoodissa, vaan muutosten hitaus johtaa joko burnoutiin, kynnistymiseen tai apatiaan. Vaikka muutoksilla on kiire, silti kyseessä ei ole pikamatka vaan maraton tai ultrajuoksu. Tässä tilanteessa kysymyksenäni on 'Mikä on olennaista?' Monia langanpäitä tässä prosessissa on kevään kuluessa jo löytynytkin ja yhteistyöprosesseja viritetty eri suuntiin, mutta aina uudelleen haluan myös palata tähän kysymykseen."

AIKA (KIIRE JA HITAUTS)

"Kuukauden vaellus. Lähtö lounais-Ranskasta, Pyreneiden yli Espanjaan. Lännessä häämöttää Santiago de Compostela, noin 800 km päässä, ja Finisterra (Maailman loppu). Tasaista etenemistä, parikymmentä kilometriä tai enemmän päivässä. Välillä keskustelemme, välillä taas pitkään vaikenemme. Välillä kadotamme yhteyden toisiimme, ehkä päiviksi. Yllättäen saatamme taas kohdata. Yksin, tai yhdessä. Hiljaa, tai keskustellen. Hitaasti, tai reippaammin, omaan tahtiin. Repussa kaikki hyvän elämän välttämättömyydet, eli ei juuri mitään paitsi toinen aluskerta ja jotain vedenpitävää. Välillä voi pakata vähän kevytmuonaa ja vettä, jos seuraavaan kylään sattuu pitempi välimatka. Joka ilta järjestyy lopulta jonkinlainen yösija, peseytymismahdollisuus ja illallispöytä. Joka aamu herää kumman virkeänä. Yhdessä, yksin taas liikkeelle!"

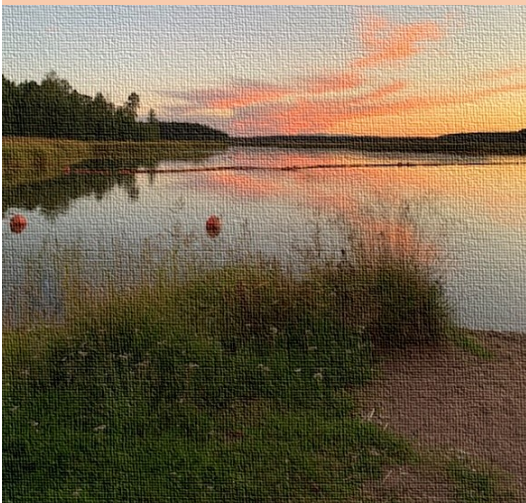

Elämä Caminolla. Elämä parhaimmillaan. Mutta sellaista elämää haluaisin elää muutenkin ja muuallakin, kuin vain kansainvälisesti tunnetulla pyhiinvaellusreitillä. Sellaista työelämää haluaisin kokea, jossa ihmisiä tuntuvat yhdistävän samansuuntaiset unelmat, vaikka ihmisinä ovatkin taustoiltaan hyvin erilaiset. Yhteiselo, jossa samansuuntainen liikehdintä on itsestään selvyys, vaikka suut puhuvat eri kieliä ja silmät havaitsevat eri asioita. Vaikka joku näyttää rientävän ja toinen tassuttelee niin kuin ei kellosta tietäisi. Ei ole oikeata tai väärää muotoa, tyyliä, varustetta. Ei myöskään oikeata tai väärää elämäkatsomusta tai uskoa.

Ymmärrys, kiinnostus ja hyväksyminen ilmenee vaellusreitillä itsestään. Kuten kehittyy myös kunnioitus – elämää, luontoa ja kanssaihmiä kohtaan. Syvälliseen keskusteluun on milloin tahansa helppo mennä, kuten myös palata sieltä tähän hetkeen ja tilaan. Kävely vapauttaa, luonto herättää, kanssaihmiset innostavat.”

SYDÄN, PEHMEYS, YHTEYS, YMMÄRRYS

Luonnonmetsässä puut auttavat juurillaan pitämään toisiaan pystyssä ja antamalla toisilleen ravintoa. Luonto tuottaa kukkia, jotka kasvavat läpi asfaltin sekä haittakasveja. Havaitsemalla luontoa havaitsemme myös itseämme.

Kaikki kuuluu yhteen: maa, kasvit, eläimet sekä me ihmiset. Jos yritämme elää irti jostain näistä muista, tasapaino rikkoutuu. Lempää tarkkaavaisuus itseämme ja maailmaa kohtaan ylläpitää tasapainoa niin kuin sisään- ja uloshengitys. Samalla tavoin kuin syksy ja talvi ovat luonnon rauhallinen sisäänhengitys, ovat kevät ja kesä sen hedelmällinen uloshengitys.

ERiarvoisuuden vähentäminen

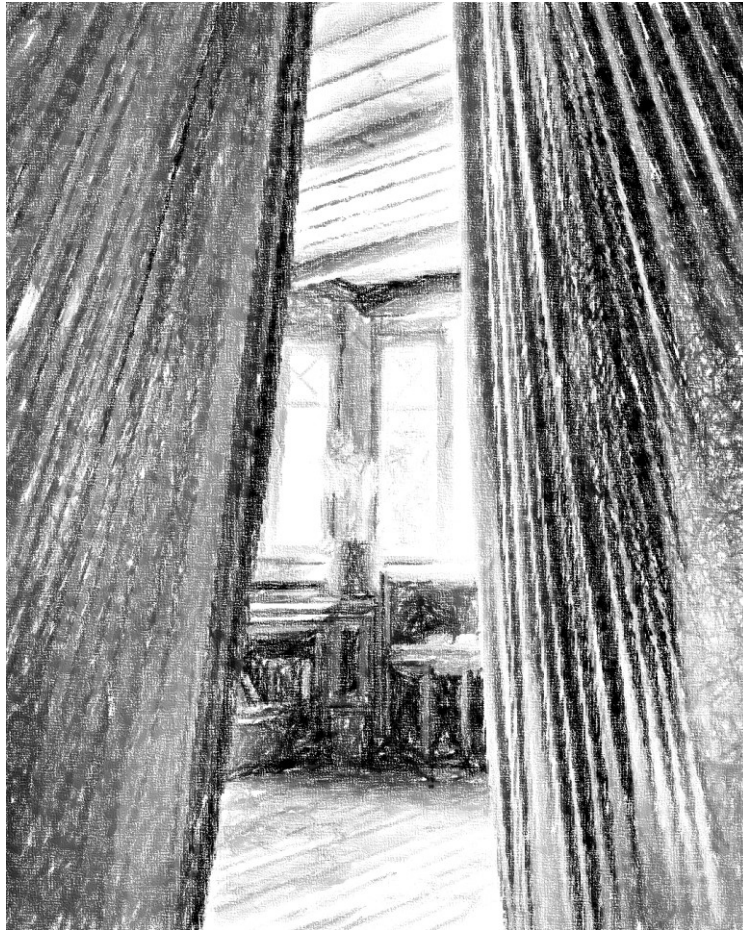
”Luotsatessamme tulevaisuuteen ajan virrassa rakkaudellisin keinoin, pakostakin joudumme miettimään, minkälaisessa maailmassa haluamme elää ja miten voimme saavuttaa sellaisen maailman, että voimme olla onnellisia. Tämä vaatii myös tietoa ja viisauden tavoittelua.

Eriarvoisuuteen vaikuttavat neljä merkittävää resurssia: tulot, vauraus, koulutus ja valta. Elinehdot ovat maailmassamme, myös Suomessa, eri ihmisillä eriarvoiset ja myös eksistentiaaliset ehdot ovat valitettavasti eriarvoiset. Eksistentiaalisista ehdoista esimerkkejä ovat rasismi, miesten ja naisten eriarvoinen kohtelu, vammaisten asema, sukupuolisen suuntautumisen vaikutus ihmisenä olemiseen. Eri ihmisryhmillä on eri määrä oikeutta, eri määrä valtaa, eri määrä vaurautta.

Itseäni lähellä on erityisryhmien kohtelu ja heidän asemansa yhteiskunnassamme. Miten taataan, että esimerkiksi erityisnuoret eivät tipahda järjestelmästä ulos, syrjäydy. Miten taataan, että heillä on yhtäläiset oikeudet elämässä onnistumiseen. Tällä hetkellä näin ei ole. Koulujärjestelmämme tukee itseohjautuvuutta ja valmiiksi hyvin pärjääviä. Esimerkiksi erityisopetuksen resursseja on pienennetty sekä peruskoulusta että toiselta asteelta. Miten vapaa sivistystyö voi olla mukana auttamassa, että yksikään erityisnuori ei syrjäydy sen vuoksi, että riittävää tukea ei ole saatavissa?”

RAUHA

”Minun sanani on Rauha. Lähden liikkeelle ihan individuaalisesta rauhasta ja tässä kuvassa on minun ’koteloni’ eli ilmajoogaliina, jossa voi etsiä syväsvivistä minää ja katsella miltä näyttää kestävä tulevaisuus. Uskon, että aidon sisäisen rauhan kautta näkee ainakin jonkinlaista suuntaa mihin kompassin pitäisi värähtää ja tulevaisuuden perhosen siipensä levittää:)”

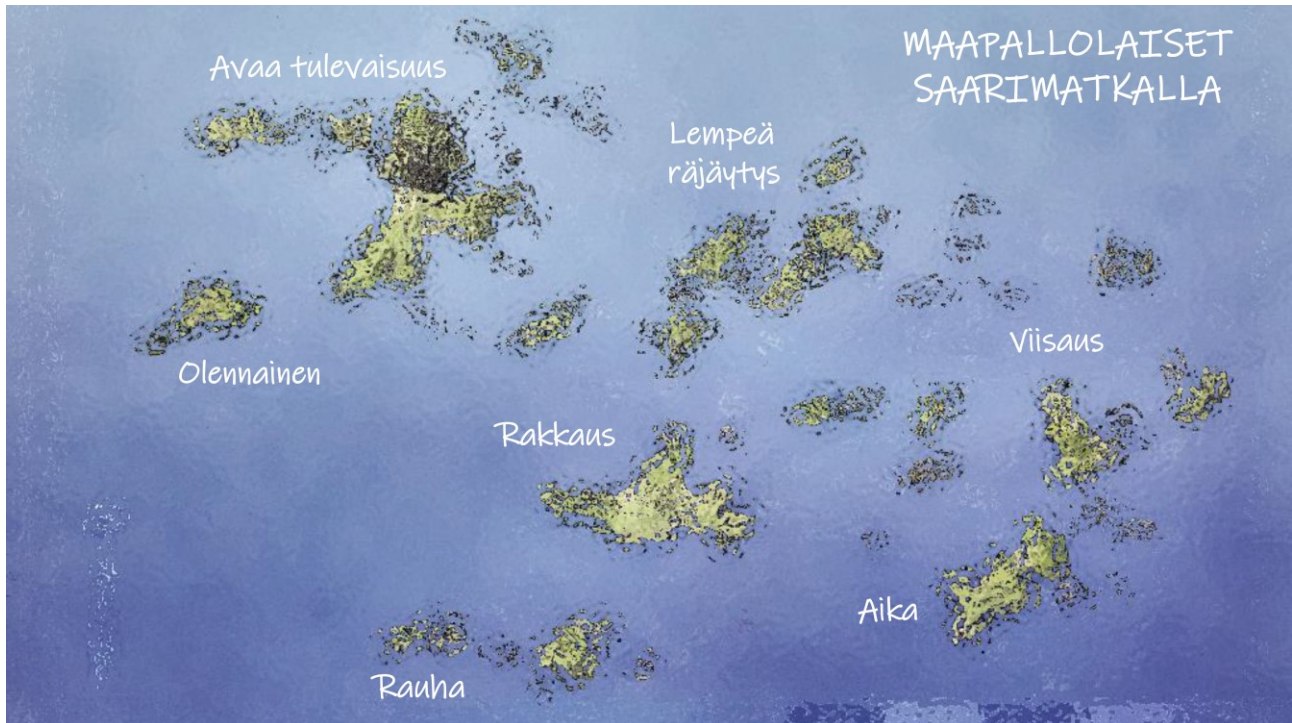
Kartanlukijan reflektointia ryhmän tuotoksista

"Hei ryhmäläiset! Olipa inspiroivaa tutustua kuviinne ja ajatuksiinne. Niistä aukeaa aivan uusia maailmoja. Hienolla tavalla pyritte myös liittymään toinen toistenne kuvauksiin. Juuri tämä onkin tavoitteena: että ymmärrämme toistemme ajatuksia ja tunteita paremmin ja muodostamme kompassistamme yhteistä ymmärrystä, joka on avarampi kuin yksittäisten kompassisuuntiemme summa. Hanna-Reetan rakastumisen ajatus on puhutteleva. Kun ajattelemme suhteitamme muihin ihmisiin, eläimiin, luontoon ja elämään ylipäätään, loppujen lopuksi kaikki muu suhtautuminen kuin rakkaus jää aika latteaksi. Riittääkö vastuulliseen maailmansuhteen pelkkä kytkentöjemme tunnistaminen ja ymmärtäminen? Vai tarvitsemmeko jotain syvempää, voimakasta myötätunnon kokemusta, jota voi sanoa rakastumiseksi?"

Pirjon keke-viisauden tavoittelu rakentaa oikeudenmukaista tulevaisuutta rakkauden, myötätunnon ja viisauden varaan. Eivätkö nämä samalla ole moraaliset tärkeimmät rakennusaineet? Tästä voisi nousta kompassimme eettinen suuntanuoli, jossa arvot muotoutuvat järjen ja tunteiden vuorovaikutuksessa. Katinkan ajatus "havaitsemalla luontoa havaitsemme itseämme" on huikean hieno. Kaikki kuuluu yhteen: maa, kasvit, eläimet ja me ihmiset. Tuossa ajatuksessa näyttäytyy todellisuuden syvin luonne. Olemmeko me ihmiset kadottaneet sen, kun emme enää osaa havaita ja kuunnella luontoa - emmekä itseämme?"

Niinpä tarvitsemme kipeästi Jukan kuuluttamaa lempeää räjäytystä. Nykyisessä yhteiskunnassamme niin kuin koulutuksessa ja kasvatuksessakin tunteet, kehoisuus ja intuitio ovat aliarvostetussa asemassa. Juuri nyt tarvitsemme näitä ulottuvuuksia kipeästi, jotta voimme löytää kadonneen minämme ja avata näkymän kestäväan tulevaisuuteen. Jari hiljentää meidät lopuksi kaikkein tärkeimmän kysymyksen äärelle: Mikä lopulta on olennaista ja tärkeää? Kompassin suuntana tuo kysymys on valtavan puhutteleva. Jos tuossa suunnassa pysyy, ei voi matkata väärään suuntaan. Huikeita ajatuksia. Kiitos ryhmäläiset! Jatketaan näistä huomenna."

Ryhmän seuraavassa virtuaalitapaamisessa jaettiin ajatuksia ryhmän jäsenten tuottamista kuvauksista ja pohdittiin voimien välisiä yhteyksiä. Lähdettiin hahmottamaan ryhmän tuotosta, joka yhdistäisi kompassin voimat. Ajatusten reflektoinnissa syntyi yhteinen näkymä saarimatkailusta. Matka-metaforan ideana oli se, että ainoastaan ottamalla etäisyyttä nykyiseen pystyy näkemään asiat uudella tavalla. Ryhmä keksi, että uuden näkökulman tuoman viisauden voi lähettää postikortissa terveisinä nykyhetken rajoituksissa kamppailevalle minälle. Ryhmän kompassin voimista muodostettiin saaristo, jonka saaria olivat Rauha, Aika, Rakkaus, Viisaus, Olennainen, Lempeä räjäytys ja Avaa tulevaisuus. Ryhmän jäsenet tekivät saarille mielikuvitusmatkan ja aistivat saarilla vallitsevia tunnelmia.

Saariharjoituksen kulku oli seuraava:

Ota rento asento. Sulje silmäsi ja hengitä syvään rauhalliseen tahtiin. Anna pääsi ja hartioittesi rentoutua. Anna käsiesi laskeutua painavina alas. Tunne sisälläsi hengityksen tuoma lämpö, joka leviää palleasta kehoosi. Se valuu alas jalkoihisi, jotka saavat levätä koko painollaan.

Nyt olet matkalla saartasi kohti. Millaisia odotuksia saaren nimi sinussa herättää? Mitä odotat kohtaavasi, kun saavut saaren rantaan?

Horisontista lähestyy saaresi rantaviiva. Mitä näet ensimmäisenä?

Saavut rannalle. Millaista on saaren maaperä? Miltä se tuntuu jalkojesi alla?

Katselet ympärillesi. Mitä saarella kasvaa? Mitä värejä näet? Miltä ilma tuoksuu ja tuntuu?

Lähdet kävelemään rannalta saaren sisäosiin. Miten maisema muuttuu? Mikä tuntuu olevan ominaista juuri tälle saarelle? Mitä se kertoo saaresi nimestä?

Pysähdy paikallesi ja anna kaiken muun mennä. Avaa aistisi ja tunnista yhteys saaren ytimeen. Mitä tunnet juuri nyt? Mitä saari haluaa sinulle kertoa?

Ota tämä tunne mukaasi ja palaa vähitellen takaisin nykyhetkeen. Mitkä sanat kuvaisivat tätä tunnetta? Mikä on se viisaus, jonka saari sinulle halusi kertoa?

Alla on esimerkkejä ryhmän lähettämistä korteista:

Hei taas, Liippa 15.8.2031 Jos ette vielä ole osallistuneet tällaiselle, suosittelen enemmän kuin lämpimästi. Jokaisen kansalaisopiston tai kansanopiston kautta tällaiselle pääsee. Tutkintoa taustalle ei tarvita, vaikka toki tästä osaamismerkkin saa. Tästä on tehty jo pari tutkimusta. Alustavat tulokset ounastelevat, että tällä on vaikutusta sosiaalisen median käyttäytymiseen, osallisuuden kokemukseen ja jopa politiikkaan. Nyt päivällinen kutsuu ja sitten sauna. Huomenna suuntaamme kukin tahoillemme. Mainitsinko sen, että kulkuneuvomme tänne ja takaisin on kirkkovene, joten yhteistä tahtia harjoitellaan siinäkin. Tästä tulee dokumentti, josta koko prosessi hahmottuu. Prosessi tässä on tuotosta tärkeämpää. Dokumenttia sitten jaan verkon kanavilla. Saa nähdä julkaistaanko tämä dokumentti Ylen sivuilla.	 KVARNEN Syväsisivistyjät 2021 Maapallo	
Terveisin J	Hei, Terveiset Rauhan saarelta. Tänne astuessani koin heti ensimmäisistä askeleista sen, miten aika pysähtyy. Lempeä, rakastava tuuli hyväili kasvojani ja kuiski korvaani läsnäolon sanomaa. Tämä matka on tähän mennessä saari saarelta havahduttanut minua siihen, miten kaikki avautuu sisäisen transformaation kautta. Elämä on matka itseän ja siitä kumpuaa jotain SYVÄÄ HYVÄÄ. Tämä matka ei ole mahdollinen ilman RAUHAA. Jotain jää pysyvästi minuun tällä saarella vierailun vuoksi. Se on rauha, jonka aion kutsua tervetulleeksi luokseni, joka aamu uudestaan ja uudestaan. Seesteisin terveisin, minä	 KVARNEN Syväsisivistyjät 2021 Maapallo
Tervehdys vapaan sivistystyön toimijoille! Vaikka toinkin esille vapaan sivistystyön yhteiskunnallisen toimijuuden merkittävyyden ymmärtämistä eriarvoisuuden vähentämisessä, ymmärrän kyllä, että jokaisella ihmisellä on oma elämänpolkunsa eletäänä, omat taistelut taisteltavana, omat elämänavalinnat valittavana. Uskon kuitenkin ihmisten institutionaaliseen auttamiseen. Vapaa sivistystyö on ennen kaikkea arvotyötä, me emme saa hukata vapaan sivistystyön auttamiseen ja henkisen kasvuun pohjautuvia perusarvoja talouden ristipaineessa. Terveisin P	 KVARNEN Syväsisivistyjät 2021 Maapallo	

Ryhmä rakensi korttien pohjalta yhteisen esityksen, jossa vierailtiin vuorotellen jokaisella saarella. Esitys luettiin muille ryhmille moniäänisesti ja siihen liittyi kuvasarja saarimatkastasta (liite 4).

Kartanlukijan reflektointia prosessista

Ryhmän prosessille ei annettu selkeää tavoitetta ja ohjeistusta. Olin aluksi hivenen skeptinen sen suhteen, päästäänkö työskentelyssä liikkeelle ja saadaanko lyhyessä ajassa aikaiseksi tuloksia. Vältin kartanlukijana liian ohjailevan roolin ottamista, enkä esimerkiksi toiminut keskustelun vetäjänä ryhmän kokoontumisissa. Maapallolaisten jäsenet tuntuivat ottavan luontevasti rooleja ryhmässä. Itselleni jäi tunne tasapainoisesta vuorovaikutuksesta, jossa ryhmän jäsenten tulokulmat ja ajatukset rikastivat toisiaan. Yhteisenä pyrkimyksenämme oli jatkaa yhteisluomisen webinaarissa syntynyttä henkeä. Emme toteuttaneet ryhmän verkkotapaamisissa mitään varsinaisia meditoivia hetkiä, vaan jaoimme ajatuksia ja kokemuksia ja suunnittelimme ryhmän yhteistä tuotosta. Saarimatkaharjoituksessa ryhmän jäsenet kuitenkin tekivät mielikuvitusmatkan.

Ryhmän tapaamisissa ja Howspace-ympäristössä tapahtuneessa keskustelussa antoisinta oli ajatusten ja mielikuvien reflektointi. Tuntui, että erityisesti mielikuvien kautta ryhmä sai synnytettyä uutta jaettua ymmärrystä. Ryhmän prosessia on kiinnostavaa tarkastella monitasoisena uuden tiedon ja ymmärryksen rakentamisena (ks. 4. Syväsisivistys-hankkeen yhteisluovan prosessin malli). Prosessi käynnistyi yhteisluomisen työpajassa henkilökohtaisten voimien rakentamisena ja ryhmän kompassin kokoamisena. Ryhmän prosessin ytimessä oli voimien avaaminen ja jakaminen. Tässä vaiheessa yksilötason oppiminen avartui uutta luovaksi yhteisön oppimiseksi.

Prosessin onnistumisen kannalta ratkaisevan tärkeää oli se, että ryhmän jäsenet mielsivät, etteivät he enää työskennelleetkään pelkästään oman voimansa kanssa. Sen sijaan he olivat yhdessä rakentamassa kaikista voimista sellaista uutta ymmärrystä, joka kasvoi yksittäisten voimien summaa suuremmaksi. Tämä vaihe tiivistyi saarimatkailumetaforan syntymisessä. Siitä tuli tapa päästä sisälle toisten voimiin ja tulkita ja rikastaa niitä. Voi ajatella, että ryhmä toteutti tätä kautta yhteisluomisen prosessin harjoittamisen vaihetta (vaikka voimat eivät olleetkaan vielä käytössä arkielämässä).

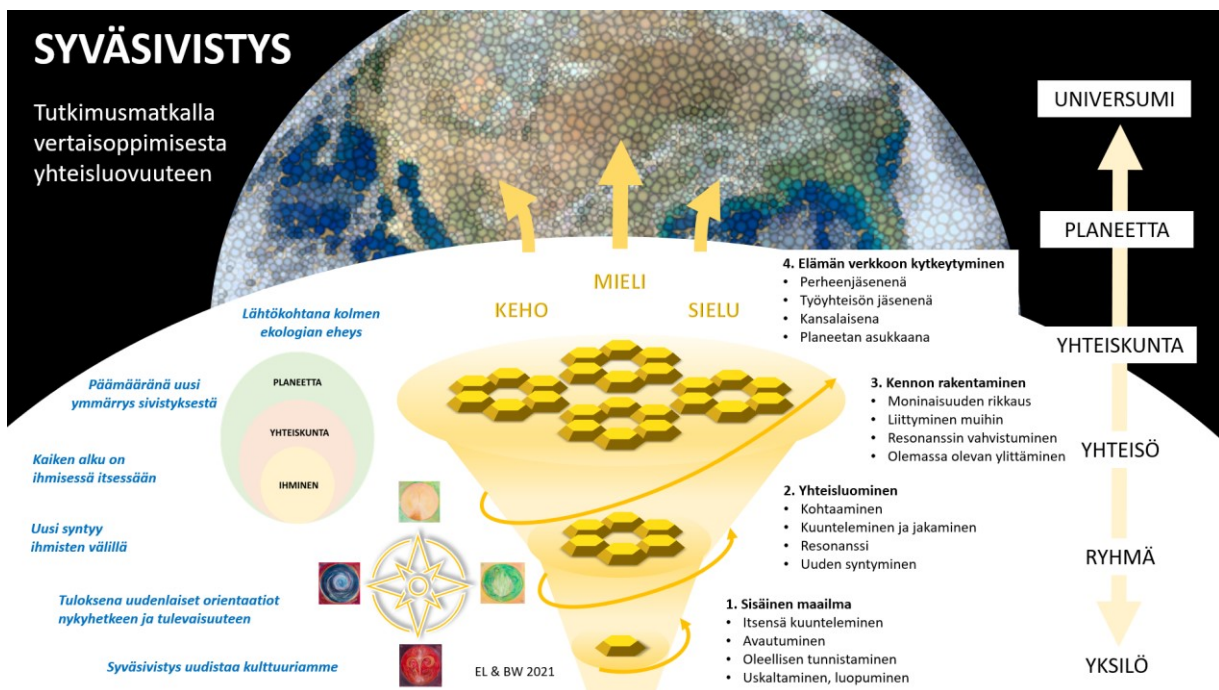
Saarimatkailu tuotti moniäänisen kuvauksen ryhmän kompassin voimista (liite 1), joka nosti yhteisen tuotoksen täysin uudelle tasolle. Lopputulos ei syntynyt rationaalisena kompassin kuvausten yhdistämisen vaan mielikuvien resonoinnin kautta. Niiden jakamisessa oli aistittavissa vahva tunnevirus ryhmän jäsenten kesken. Myös muiden ryhmien jäsenet kuvailivat Maapallolaisten yhteistä esitystä hyvin koskettavaksi. Kun puhumme Syväsisivistys-hankkeen synnyttämästä uudesta osaamisesta, olemme tekemisessä sellaisen asian kanssa, joka ei palaudu sanoiksi ja käsitteiksi. Suurin osa tiedosta välittyy mielikuvien ja tunteiden kautta. Resonanssi on mielestäni hyvä metafora kuvaamaan tätä ilmiötä.

SYVÄSIVISTYS-HANKKEEN YHTEISLUOVAN PROSESSIN MALLI

Syväsisivistys-hankkeen lähtökohtana oli ekologisen eheyden tavoittelu, jota hahmottaa kolmen sisäkkäisen ekologian malli (ihminen - yhteiskunta - planeetta). Päämääränämme oli synnyttää uutta ymmärrystä tämän aikamme kaipaaman sivistyksen olemuksesta, jota voi kutsua syväsisivistykseksi. Lähdimme rohkeasti avartamaan perinteisiä oppimisen tapoja rationaalisesta yksilökeskeisestä oppimisesta yhteisluovaan työskentelyyn, jossa hyödynnetään laajempia tietämisen tasoja (mieli, keho, sielu). Kaiken alku ja ihmisen suhde ympäröivään todellisuuteen kumpuaa ihmisestä itsestään. Työskentely käynnistyi yksilötasolla omaan sisäiseen maailmaan tutustumisena. Pyrkimyksenä oli tunnistaa oma sisäinen ääni ajatusten, tunteiden ja kehon tasoilla. Tätä kautta pääsimme kiinni siihen, mikä on oleellista ja merkityksellistä. Sen vastapainoksi muodostuivat nykyiset ajatus- ja toimintamallit, joista pyrimme irrottautumaan. Työskentelyn kannalta ratkaisevan tärkeää oli osallistujien avautuminen ja uskallus tunteiden ja kokemusten jakamiseen.

Uusi ei synny ihmisessä itsessään, vaan ihmisen välisessä tilassa. Tämä oivallus oli keskeistä pienryhmissä tapahtuneen yhteisluovan työskentelyn onnistumiselle. Toinen tärkeä lähtökohta oli ryhmien prosessin itseohjautuvuus. Työskentelylle ei annettu selkeitä tavoitteita, vaan annettiin prosessin kulkea sinne mihin se ryhmän emergenssin mukana ohjautui. Opimme toistemme kohtaamista, kuuntelemista ja ajatusten, tunteiden ja kokemusten jakamista. Tärkeä havainto oli se, että tietäminen sai uusia muotoja: tieto ei enää siirtynyt ihmisten välillä sanoitettuna asioina vaan pikemminkin tunteiden ja kehollisen vuorovaikutuksen synnyttämän resonanssin kautta. Ryhmän yhteisenä tuotoksena syntyivät kompassit, joihin jokainen ryhmän jäsen toi oman yksilötasolla tunnistamansa voiman. Ne kuvasivat täysin uniikkeja ja uudenlaisia orientaatioita nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Yhteisluovan työskentelyn ytimessä oli voimien jakaminen ja ymmärtäminen. Siirryimme samalla seuraavalle tasolle, jossa yksittäisistä voimista syntyi itseään suurempia kokonaisuuksia – kompassi tai työkalupakki elämässä toimimista varten.

Kolmatta vaihetta voi kuvata kennon tai kennoston rakentamisena. Tässä vaiheessa pienryhmät jakoivat tuotoksensa. Yhteisluovan työskentelyn synnyttämä moninaisuuden rikkaus avautui. Luontaisella tavalla ryhmien välillä syntyi liittymistä muihin ja resonanssi vahvistui. Syntyi tunne uuden, olemassa olevan ylittävän ymmärryksen rakentumisesta. Olemme neljännen vaiheen kynnyksellä, jossa uudet orientaatiot leviävät ”elämän verkkoon”. Tämä mahdollistuu voimien harjoittamisella omassa elämässä – perheenjäsenenä, työyhteisön jäsenenä, kansalaisena ja planeetan asukkaana. Voi ajatella, että Syväsisivistys-hanketta vastaavia oppimisyhteisöjä nousee eri puolilla yhteiskuntaa ja yhteisluovan prosessin kautta ne synnyttävät uutta ymmärrystä sivistyksestä. Elämän verkko on paikka, jossa yhteisöjen jäsenet kohtaavat ja voimistavat verkossa tapahtuvaa resonanssia. Tämä resonanssi voisi olla se voima, jonka avulla kulttuurimme uudistuu.

Syväsisivistymisen prosessia on koko ajan läsnä kaikki olemisen tasot: yksilö – yhteisö – yhteiskunta – planeetta ja universumi. Jokainen meistä on samaan aikaan erilaisten yhteisöjen ja yhteiskunnan jäsen ja osa planeettaa ja koko universumia. Syväsisivistyessämme me liikumme näillä kaikilla tasoilla. Kaikki alkaa syvältä meistä itsestämme ja aina myös palautuu itseemme. Ei ole olemassa erikseen ihmistä, yhteiskuntaa ja luontoa, vaan se kaikki on meissä itsessämme, sillä yhteiskunta ja planeettamme ovat sisäisen todellisuutemme laajentumia. Meidän hyvinvointimme on täysin riippuvaista kolmen ekologian – minän, yhteisön ja planeetan eheydestä ja terveydestä.

Syväsisivistymisen prosessissa toteutuu systeemisen ajattelun ja aistimisen ydin: sukeltamalla vuoroin syvälle itseemme ja ulospäin kohti toiseutta pystymme ymmärtämään avarammin todellisuuden monisyyisiä suhteita. Ihmisinä olemme kehon ja mielen omaavia systeemejä, jotka toimivat vuorovaikutuksessa sosiaalisen ja ekologisen ympäristön kanssa. Syväsisivistyksen prosessimallin ylöspäin nouseva spiraali kuvaa systeemisen ymmärryksemme laajenemista systeemin osien välisten suhteiden laaduista. Tämän prosessin kautta kytkeydymme yhteisöihin ja osaksi elämän verkkoa. Kehollisuus tuo suhteiden tutkimiseen rationaalisen tason ylittävän elementin: liikkeitä ja kehon viestejä yhdistämällä ja niitä yhdessä tutkimalla voimme paremmin tunnistaa ja ymmärtää elämän verkossa vallitsevia suhteita: ovatko ne esimerkiksi laajenevia, supistuvia, viileitä, lämpimiä, täynnä potentiaalia vai kuivumassa kokoon? ”Sosiaalisen kehon” avulla nähdään, mikä on tässä hetkessä mahdollista yhteisössä, ja missä sijaitsevat parhaat mahdollisuudet uudistumiselle.

Syväsisivistyminen ei pelkisty tulevaisuuden kompetensseiksi ja osaamisiksi, vaan sen ytimessä on ihmisen suhde, asemoituminen ja suuntautuminen ympäröivään todellisuuteen, eli **oleminen osana ympäröivää maailmaa**. Tällaista tulevaisuuden oppimista peräänkuuluttaa myös Unesco: *”Koulutuksen tulee ottaa käänteentekevä rooli ihmisen maailmasuhteen ja toimijuuden uudistamisessa keskinäisriippuvaisessa maailmassamme. Tämä edellyttää perustavanlaatuista ajattelutavan muutosta. Koulutuksen tavoitteena ei ole enää oppiminen maailmasta, jotta osaisi toimia siinä, vaan oppiminen olemaan yhtä ympäröivän maailman kanssa. Ihmiskunnan selviytymisen mahdollisuudet riippuvat kyvystämme tähän uudistumiseen.”* (Common Worlds Research Collective 2020. Learning to become with the world: Education for future survival. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report.)

Syväsisivistymisen mahdollistaja on ihmisen kasvu itsenäiseksi subjektiksi – oman elämänsä tekijäksi ja yhteisen todellisuutemme rikastajaksi. Kompetensseihin keskittyvä koulutus tulee samalla määritelleeksi tulevaisuuden ja taipuu siten väistämättä toisintamaan vallitsevaa kestäväntöntä yhteiskuntaa. Gert Biestan mukaan nykyinen koulutus operoi pääasiassa koulutuksen sosialisatio- ja kvalifikaatiofunktioilla. Nykyinen järjestelmämme usein unohtaa oppijan subjektina, jolloin hänestä tulee valmiin tiedon omaksuja ja koulutus painottuu vallitsevan kulttuurin, arvojen ja toimintatapojen omaksumiseen (sosialisaatio). Kvalifikaatio-ulottuvuudessa korostuvat yhteiskunnan tärkeiksi katsomien kompetenssien omaksuminen. Tällöin koulutuksesta tulee nykyistä yhteiskuntaa ja kehitystä toisintavaa ja samalla koulutus tulee ”sulkeneeksi tulevaisuuden”, toisin sanoen tulevaisuus näyttäytyy oppijoille epävarmana, mutta kuitenkin sellaisena, johon yksilö ei pysty itse vaikuttamaan. Ongelman ylittäminen edellyttää koulutuksen kolmannen funktion – subjektifikaation käyttöönottoa. Tämä rinnastuu transformatiiviseen oppimiseen, jossa ihminen rakentaa eheän suhteen ympäröivään todellisuuteen

Elävien systeemien ajattelun mukaisesti eheys edellyttää ihmisen sisäisen ja ulkoisen koherenssin vahvistamista. Tätä kautta voi syntyä kokemus siitä, että sosiaaliset yhteisöt ja luonto ovat mieleemme ja kokemuksemme laajentumia (Gregory Bateson). Tässä kokemuksessa ihminen tulee subjektiksi – oman elämänsä ja yhteisen todellisuutemme tekijäksi. Subjektifikaatio vapauttaa ihmisen kyseenalaistamaan vallitsevat yhteiskunnalliset päämäärät, normit ja valtasuhteet ja uudistamaan yhteiskuntaa. Subjektifikaatio avartaa ihmisen suhdetta tulevaisuuteen yli yhteiskunnan ja koulutuksen maalaamien todennäköisten ja luvattujen tulevaisuuskuviin. Näin hän pystyy ottamaan käyttöön tulevaisuuslukutaidon voiman – toivottavien tulevaisuuksien kuvittelun ja niiden todeksi tekemisen tässä hetkessä.

HANKKEEN ARVIOINTI

Hankkeen arviointia toteutettiin usealla eri tasolla. Osallistujat arvioivat omaa koherenssin tunnettaan ja Syväsisivistys-prosessin vaikutusta siihen kyselymittarilla, joka kehitettiin Suomen Kansanopistoyhdistyksen OPPI-hankkeessa (2017 - 2019). Lisäksi osallistujien pyydettiin erillisessä kyselyssä arvioimaan koulutusta kokonaisuutena sekä kuvamaan sitä, miten he aikovat hyödyntää koulutuksen teemoja omassa työssään sekä jatkuvan oppimisen edistämisessä omissa verkostoissaan.

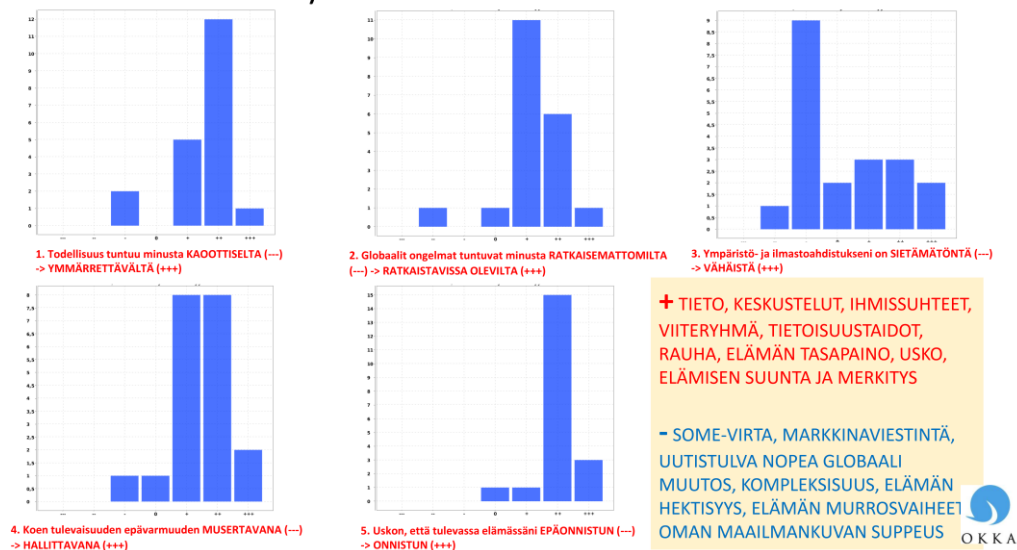
Koherenssin tunteen arviointi

Ihminen on elävä, ajatteleva ja tunteva olento, joka toimii vuorovaikutuksessa sosiaalisen ja ekologisen ympäristönsä kanssa. Hyvinvoiva ja terve ihminen on henkisessä tasapainossa (koherenssissa) itsensä ja ympäristönsä kanssa. Koherenssin tunne selittää sekä ihmisen vastustuskykyä sairauksille että ihmisen koettua subjektiivista hyvinvointia (Salutogenesis-teoria, Antonovsky 1987; Sense of Coherence -teoria, Hämmäläinen 2014).

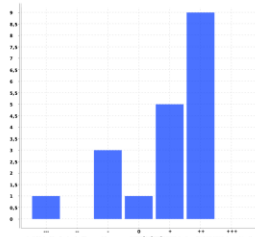
Koherenssin tunne koostuu kolmesta tekijästä, joita ovat a) se, miten ymmärrettäväksi ja ennustettavaksi ihminen kokee elinympäristönsä, b) se, miten hallittavaksi ihminen kokee oman päivittäisen elämänsä, ja c) se, miten merkitykselliseksi ihminen kokee elämänsä. Merkityksellisyyden komponentti on näistä kaikkein tärkein. Ilman sitä muuta koherenssin elementtejä eivät toimi. Jonkin osatekijän heikkeneminen heijastuu koko koherenssin tunteeseen. Koherenssin tunteen mittarin avulla osallistujat arvioivat omaa koherenssin tunnettaan vastaamalla väittämiin, jotka liittyvät kokemukseen 1) todellisuuden ymmärrettävyydestä, 2) elämän hallittavuudesta, 3) elämän merkityksellisyydestä ja 4) koherenssin tunteesta kokonaisuutena. Avoimissa kommentteissa vastaajat erittelivät jokaisessa osiossa koherenssin tunnettaan vahvistavia ja heikentäviä tekijöitä.

Vastausten yhteenveto

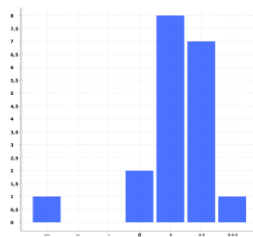
1) TODELLISUUDEN YMMÄRRETTÄVYYS

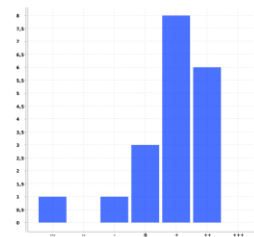
2) ELÄMÄN HALLITTAVUUS

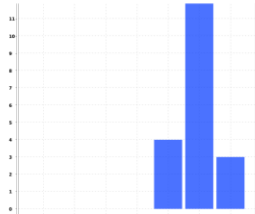
1. Päivittäistä ajanhallintaan kuvastaa RIITTÄMÄTTÖMYYS (---) -> TASAPAINO (+++)

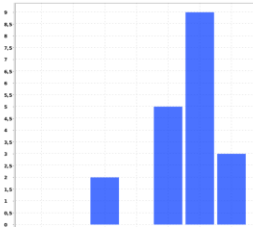
2. Elämässäni olevat haasteet tuntuvat AHDISTAVILTA (---) -> VIRITTÄVILTÄ (+++)

3. Olotilani on yleensä STRESSAANTUNUT (---) -> LEVOLLINEN (+++)

4. Voin vaikuttaa omaan elämäntilanteeseeni SUPPEASTI (---) -> MONINAISESTI (+++)

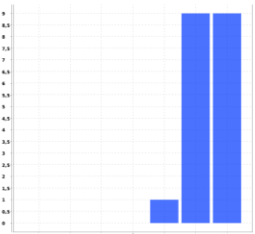
5. Lähipiirini antaa minulle tukea HARVOIN (---) -> JATKUVASTI (+++)

+ ELÄMÄNRYTMI, EKOLOGINEN ELÄMÄNTAPA, LUOTTAMUS, ENNAKOITAVUUS, PERUSASIAT, IHMISSUHTEET, AJANKÄYTÖN HALLINTA

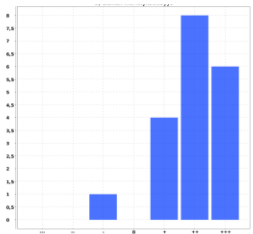
- KIIRE, STRESSI, ULKOPUOLISET PAINEET, RIITTÄMÄTTÖMYYDEN TUNNE, YLLÄTTÄVÄT TAPAHTUMAT, ASIAT, JOIHIN EI VOI VAIKUTTAA, TALOUDELLINEN EPÄVARMUUS

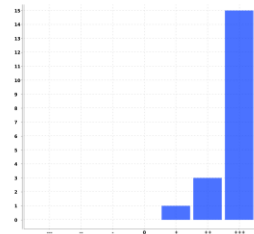
3) ELÄMÄN MERKITYKSELLISYYS

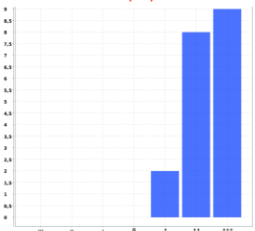
1. Koen elämäni MERKITYKSETTÖMÄKSI (---) -> MERKITYKSELLISEKSI (+++)

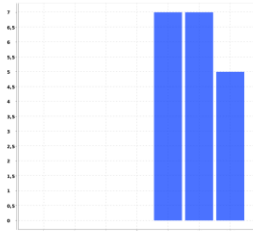
2. Elämässäni on rikastavia ihmissuhteita OLEMATTOMASTI (---) -> RUNSAASTI (+++)

3. Yhteys luontoon on minulle YHDENTEKEVÄ (---) -> VOIMAN LÄHDE (+++)

4. Työ/opiskelu/harrastukset tuovat minulle merkityksellisyiden kokemuksia SATUNNAISESTI (---) -> JATKUVASTI (+++)

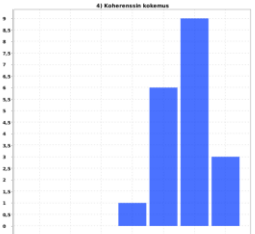
5. Koen voivani parantaa muiden elämää HARVOIN (---) -> JATKUVASTI (+++)

+ KUULUMISEN TUNNE, IHMISSUHTEET, HUOLENPITO YHTEISISTÄ ASIOISTA, KAUNEUDEN KOKEMINEN, ITSENSÄ TOTEUTTAMINEN, ELÄMÄNTEHTÄVÄ, TOISTEN TUKEMINEN, TYÖN MERKITYS

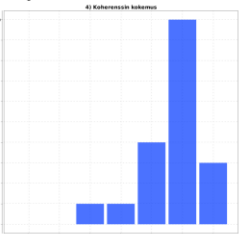
- SYRJÄTYMINEN, TEKNOLOGIAAN JUUTTUMINEN, HEKTISYYS, ARVOJEN VASTAINEN TYÖ, EPÄONNISTUMISET, RISTIRIIDAT

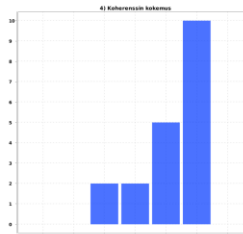
4) KOHERENSSIN KOKEMUS

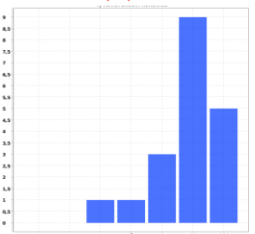
1. Koen suhteeni luontoon ERILLISENÄ (---) -> YHTEEN SULAUTUNEENA (+++)

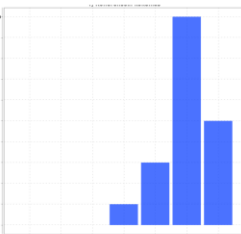
2. Multa ihmisistä kohtaan tunnen VIERAUTTA (---) -> YHTEENKUULUVUUTTA (+++)

3. Koen oman itseni suhteen ympäröivään todellisuuteen JÄNNITTEISENÄ (---) -> TASAPAINOISENA (+++)

4. Tunnen, että kaikki ihmiset ovat pohjimmiltaan ERILLISIÄ YKSILÖITÄ (---) -> YHTÄ TOISTENSA KANSSA (+++)

5. Tunnen, että ihmiset, kasvit ja eläimet ovat pohjimmiltaan TOISTENSA ERILLISIÄ (---) -> YHTÄ TOISTENSA KANSSA (+++)

YHTEYDEN KOKEMUKSET:

YHTEINEN TEKEMINEN, ILO, SURU, LUONNOS OLEMINEN, SYNNYTYS, RAKASTELU, ELÄMÄN TASAPAINO ANTAA TILAA, PYSÄHTYMINEN, KOHTAAMINEN, HILJENTYMINEN, LÄSNÄOLO, YHTEINEN YMMÄRRYS, KOKEMUSTEN JAKAMINEN, KOHTALONYHTEYS

Vastauksista kuvastui Syväsisivistys-hankkeen osallistujien vahva koherenssin tunne, joka näkyi positiivisissa arvioissa kaikilla kyselyn osa-alueilla. Yksittäisinä koherenssin tunnetta heikentävinä tekijöinä tuntuivat näyttäytyvän kiireeseen, stressiin ja ajanhallintaan liittyvät haasteet, joiden taustalla vaikuttivat työelämän paineet. Merkittävä joukko vastaajista arvioi kokevansa ainakin lievää ilmasto- ja ympäristöahdistusta, mikä voi selittyä koulutuksen osallistujien korkealla tietoisuustasolla ympäristöuhkista. Oman elämänsä vastaajat arvioivat merkitykselliseksi ja osallistujilla oli paljon kytköksiä muihin ihmisiin ja luontoon. Vastaukset viimeiseen osioon heijastelevat vahvaa syväsisivistyksen tavoittelemaa yhteenkuuluvuuden tunnetta toisiin ihmisiin ja luontoon.

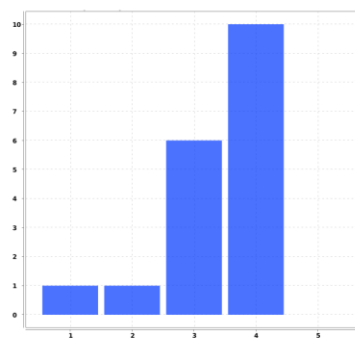
Osallistujien arviot hankkeen vaikutuksista omaan koherenssin tunteeseen

Vastaajat arvioivat Syväsisivistys-hankkeen vaikutuksia omaan koherenssin tunteeseensa seuraavasti:

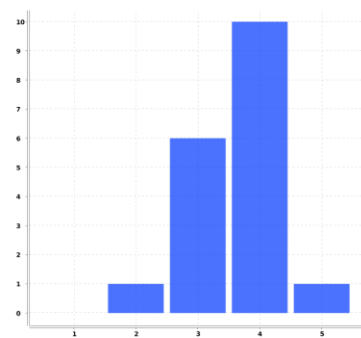
Arvioi Syväsisivistys-koulutuksen yhteisluovan prosessin vaikutusta oppimiseesi ja omaan koherenssin tunteeseesi.

Asteikko:

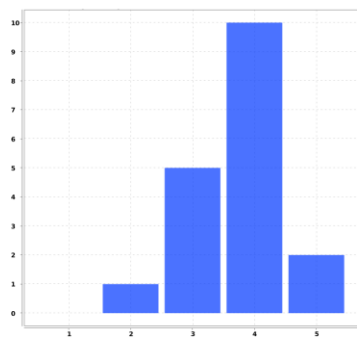
- 1.= ei vaikutusta
- 2.= vähäinen vaikutus
- 3.= kohtalainen vaikutus
- 4.= suuri vaikutus
- 5.= elämää muuttava vaikutus

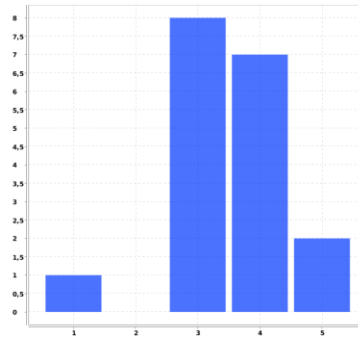
1. Käsitykseni todellisuudesta ja tulevaisuudesta uudistui.

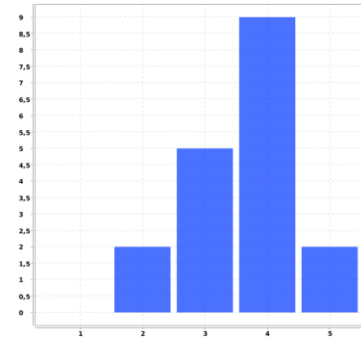
2. Voimaannuin oman elämäni hallinnassa.

3. Sain oivalluksia elämäni merkityksellisyydestä.

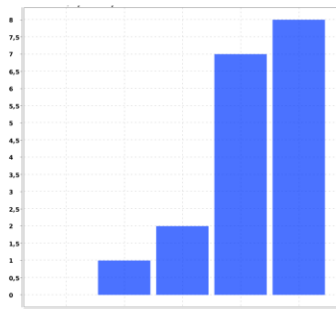

4. Koin yhteyden todellisuuteen uudella tavalla.

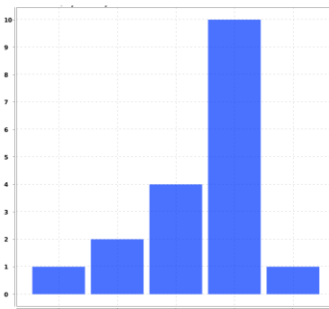

5. Löysin uusia taitoja oppaaksi elämäni.

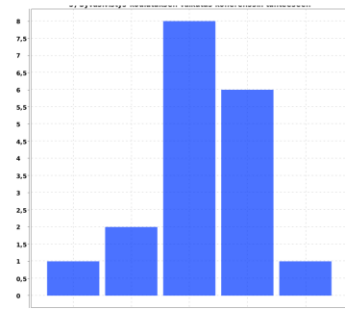

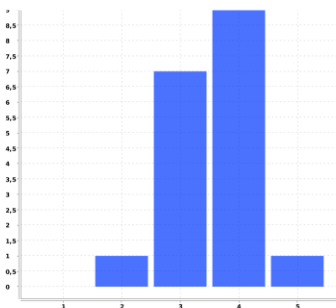
6. Opin uusia tapoja luoda uutta yhdessä toisten kanssa.

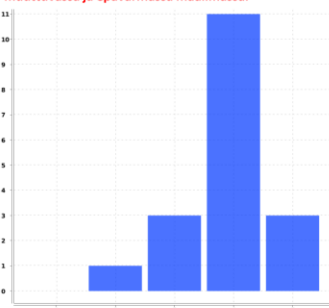
7. Opin yhteisötaitoja, jotka auttavat toimimaan nopeasti muuttuvassa ja epävarmassa maailmassa.

8. Kokemus muuttaa toimimisen ja olemisen tapaan omassa elämässäni.

9. Pystyn edistämään entistä paremmin yhteisöllistä toimintakulttuuria työyhteisössäni.

10. Voin hyödyntää kokemuksiani yhteisluovasta työskentelystä omassa työyhteisössäni.

Vastausten perusteella osallistujat kokivat Syväsisivistys-prosessin vaikuttaneen merkittävästi heidän omaan koherenssin tunteeseensa. Todellisuuskäsityksen uudistuminen, voimaantuminen oman elämän hallintaan sekä merkityksellisyyden kokemuksen ja yhteyden vahvistuminen arvioitiin kohtaiseksi, suureksi tai jopa elämää muuttavaksi. Vastaajat kokivat myös oppineensa merkittävästi uusia yhteisöllisen työskentelyn taitoja, joita he uskovat voivansa ottaa käyttöön omassa elämässään ja työssään. Vastausten perusteella osallistuminen yhteisluovaan prosessiin on ollut käänteentekevä kokemus, jota avoimissa vastauksissa kuvattiin muuan muassa seuraavasti:

”Iso kiitos upeasta, vaikuttavasta koulutuksesta! Teimme työtä, joka palautti luottamusta, ihailua ja rakkautta ihmisiä kohtaan.”

”Tämä koulutus on vahvistanut omia näkemyksiäni elämästä, omista arvoistani, kaiken ykseydestä ja siitä, että minä haluan auttaa ja tukea ihmistä, haluan olla läsnä ihmiselle.”

”Yhdessä luominen oli riemastuttava kokemus. Minkälainen vallankumous tai muu sivistyksellinen läpimurto olisikaan syntynyt, jos aikaa olisi ollut enemmän?”

”Liike tuntui sekä oman kehon sisällä että ryhmän jäsenten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteyden tunteesta ja luovuuden kasvussa. Tämä sisäinen liike jätti pysyvän vahvan jäljen. Transformatiivinen kokemus.”

”Tämä matka on ollut minulle erityisen antoisa, kiitos siitä. Olen tehnyt tämän tyyppistä matkaa itseäni jo kauan ja oli huikeaa saada tässä koulutuksessa kokea se yhdessä toisten kanssa.”

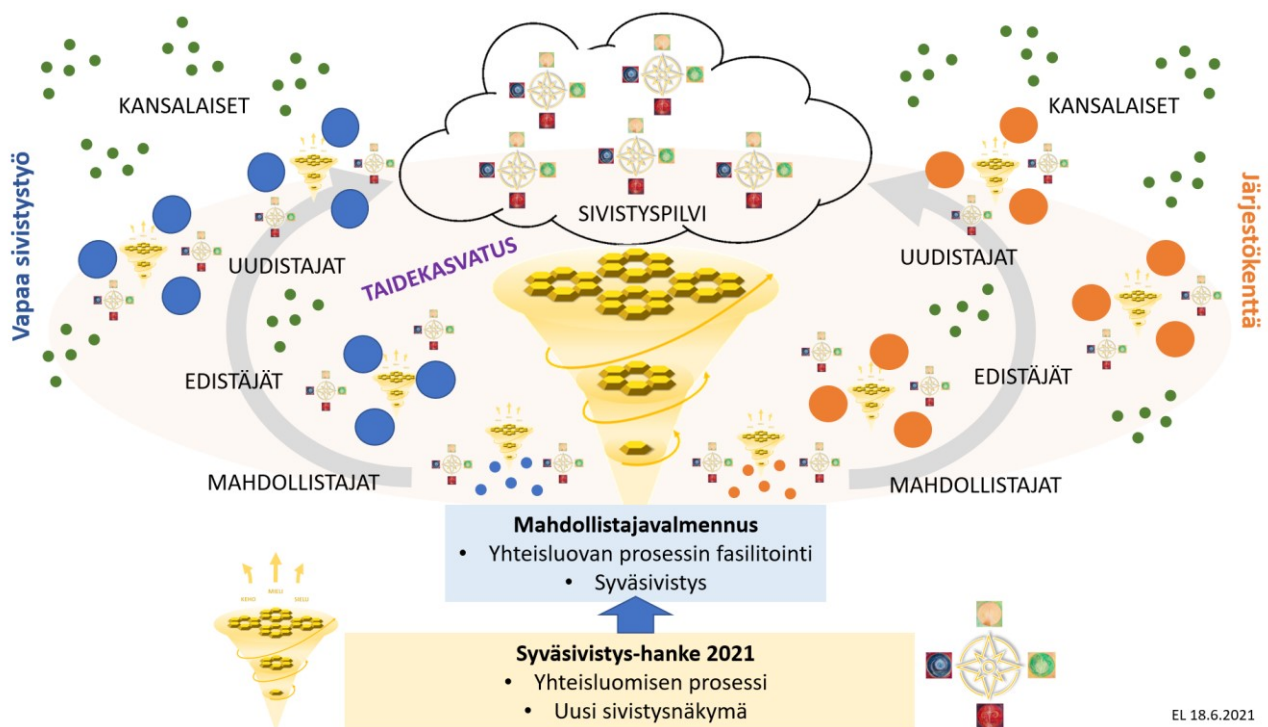
”Yhteisluomisen prosessi, jossa polkua ei ollut rakennettu valmiiksi, vaan se rakennettiin yhdessä, oli hieno kokemus.”

JATKOHANKKEEN SUUNNITELMA

Syväsisivistyshankkeen tuloksina syntyivät yhteisluomisen prosessin malli sekä ryhmien tuottamat syväsisivistyksen kompassit ja niiden pohjalta rakentuneet tuotokset. Osallistujilta saatu palaute vahvisti kuvaa yhteisluomisen prosessin toimivuudesta ja vaikuttavuudesta. Hankkeen suunnitteluryhmässä nähtiin selkeä tarve jatkohankkeelle, joka skaalaa hankkeen tulokset laajasti yhteiskuntaan. Jatkohankkeen kohdealueeksi ideoitiin vapaan sivistystyön ja järjestötoiminnan kenttiä, joilla on myös yhteistä kosketuspintaa. Nämä sektorit toimivat non-formaalin ja informaalin oppimisen rajapinnalla. Ne eivät ole vahvasti riippuvaisia koulutuksen normiohjauksesta ja niissä kokeileva ja radikaalisti vallitsevia oppimisen traditiota uudistava toimintatapa ovat mahdollisia.

Vapaa sivistystyö ja järjestötoiminta voivat toimia uudistavan ja yhteisluovan oppimisen edistäjinä ja esimerkkien antajina formaalille koulujärjestelmälle. Näiden sektoreiden kautta kosketuspinta eri-ikäisiin kansalaisiin saadaan laajaksi ja vaikuttavaksi. Taidekasvatus on hankkeen läpäisevä elementti. Sen avulla rikastetaan yhteisluovia prosesseja ja haetaan kytkentöjä eri koulumuotojen opetukseen (vapaa sivistystyö, taiteen perusopetus, peruskoulu ja lukio).

Jatkohankeidean ytimessä on kulttuurinen muutos, joka leviää yhteiskuntaan syväsisivistymisen kautta (kuva alla). Kuvan keskellä oleva iso spiraali hahmottaa tätä yhteiskunnassa tapahtuvaa prosessia. Sitä ruokkivat a) *mahdollistajat*, jotka ovat hankkeessa valmennettavia avaintoimijoita, esimerkiksi vapaan sivistystyön opettajia ja järjestöjen työntekijöitä tai vapaaehtoistoimijoita; b) *edistäjät*, jotka ovat syväsisivistykseen sitoutuneita avainorganisaatioita, esimerkiksi vapaan sivistystyön oppilaitokset ja järjestöt; c) *uudistajat*, jotka ovat syväsisivistyksen toisen tason edistäjiä, esimerkiksi vapaan sivistystyön oppilaitoksia, jotka toteuttavat yhteisluovia kursseja.

Tärkeä lähtöpiste hankkeelle on mahdollistajavalmennus, johon rekrytoidaan syväsisivistykseen sitoutuneita avainhenkilöitä (esimerkiksi päättäneen Syväsisivistys-hankkeen osallistujia). Oleellista on, että suurella osalla avainhenkilöistä on takanaan oman organisaationsa tuki ja sitoutuminen edistäjäorganisaatioksi.

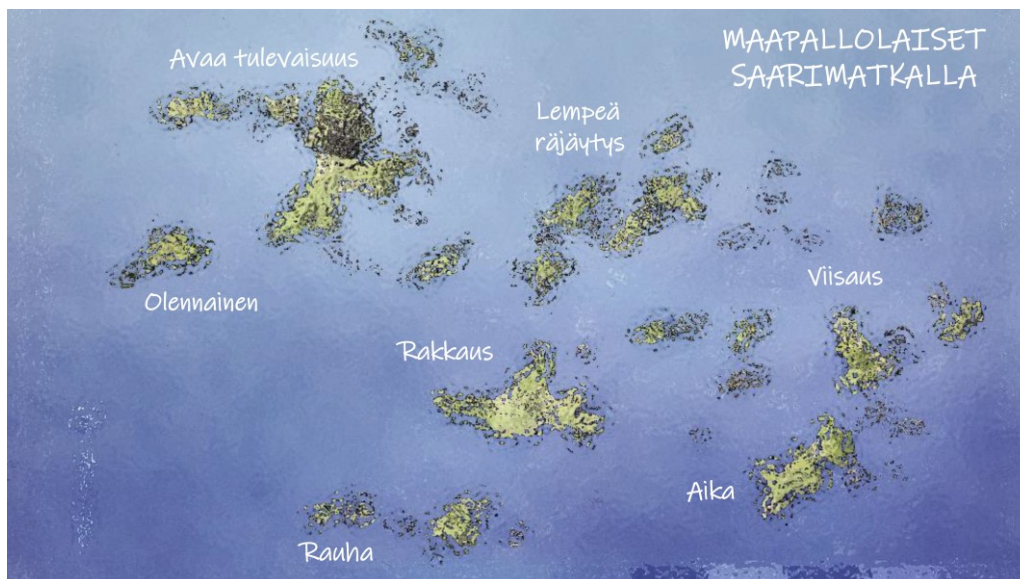
Hankkeen resursseja kohdennetaan kattavaan valmennukseen ja lisäksi suoraan edistäjäorganisaatioille, jotka lähtevät rakentamaan omaa toimintakulttuuriaan syväsisivistyksen pohjalle. Edistäjäorganisaatioiksi rekrytoidaan yhteensä noin 10 vapaan sivistystyön oppilaitosta, opintokeskusta tai järjestöä. Opintokeskuksilla on hyvä mahdollisuus toimia edistäjinä järjestösektorilla.

Yhteisluova prosessi ja voimakompassin rakentaminen toteutuvat jokaisella tasolla. Mahdollistaja-valmennus tapahtuu omakohtaisen prosessin läpikäymisen kautta ja siihen liitetään prosessin fasilitointiosaaminen. Edistäjäorganisaatiot käyvät oman mahdollistajansa johdolla yhteisluovan prosessin läpi yhteisötasolla ja uudistavat sen pohjalta toimintakulttuuriaan. Edistäjät sitoutuvat ohjaamaan ja tukemaan muita oppilaitoksia ja järjestöjä yhteisluovien prosessien toteutuksessa. Tätä kautta hanke saadaan skaalattua kolmannelle uudistajaorganisaatioiden tasolle. Tällä tasolla tavoitellaan jopa 100 organisaation saamista mukaan pidemmällä aikavälillä.

Yhteisluovat prosessit toteutuvat hankkeeseen osallistuvissa yhteisöissä, mutta lisäksi rakennetaan kaikkia prosesseja ja niistä syntyviä kompasseja kumuloiva SIVISTYSPILVI. Pilveen viedään prosesseista syntyneet kompassit keskustelemaan keskenään ja rikastumaan. Tämä edellyttää sopivaa virtuaalista alustaa ja innovatiivista toteutustapaa verkossa tapahtuvalle vuorovaikutukselle.

LIITE 1: Maapallolaisten saarimatka, ryhmän yhteisesitys

Entäpä jos pysähtyisit hetkeksi? Ottaisit aikaa lempipaikassasi, ihan rauhassa, ja hyppäisit mukaamme tutkimusmatkalle. Yhteisen kompassimme voimista syntyi saaristo, jossa jokainen meistä matkasi mielikuvituksessaan. Vierailemamme saaret ovat tajunnan tiloja, eri näkymiä samaan ykseyteen. Jokaisella meistä on ollut oma matkansa ja pysähtyminen eri saarilla on antanut meille erilaisia tajunnan lempeitä räjäytyksiä. Tämä saaristo on maapallolaisten luoma latauspaikka, jonne kuka vaan on tervetullut ihan milloin vaan. Joskus siellä voi viipyä pidemmänkin hetken, joskus riittää vain tieto siitä, että se on. Tämän saariston voisi kuvata vapaan sivistyksen "kielioppina", eli selityksenä siitä, mitä siihen kuuluu ja miten sen eri osat kuuluvat yhteen. Ajattelen "saaristoamme" tulevaisuuden visiona, jossa erilliset saaret kuvastavat tavoite- ja ihannetiloja vapaan sivistystyön toiminnassamme. Pysähdyimme saarilla, aistimme niiden maata, ilmaa ja vettä. Oivalsimme jotain uutta ja kirjoitimme siitä kaikesta postikortin omalle nykyisen elämämme rajoituksissa kamppailevalle minällemme. Tutustu kortteihimme ja anna niille aikaa. Mutustele lauseita ja tunnustele niiden esiin nostamia aistimuksia. Me, Maapallolaiset, Toivotamme sinut lämpimästi tervetulleeksi matkakorttiemme äärelle.

Rauhan saari

Armollinen hiljaisuus, joka ei vaadi eikä oleta mitään kutsuu kohtaamaan oman itsen ja toiseuden paljaana ja alttiina, lämpimän käden suojan alla. Täällä rauha on vapautta pyyteistä, pakosta ja kiireestä, tunnetta kaiken täyteydestä, yhteyttä itsen ja johonkin suurempaan, sopua kaikkien elävien kesken. Tällä saarella on harmonista, ihanan vihreää ja seesteistä. Linnut laulavat ja kevätpurot solisevat raikkaassa lempeässä ilmvirrassa. Pysähdyn ja keskityn vain hengittämään. Näin on hyvä. Sisäinen rauhan tila vaatii pysähtymistä, omiin ajatuksiin tutustumista ja hyväksyvää läsnäoloa. Sen muuttamista, minkä tietää olevan väärin, jotta se tulisi oikein. Tajunnan rauhan tila on omien elämänarvojen ja ammattieettisten arvojen mukaan oikein toimimista, itselleni heikompien puolustamista. Elämä on matka itsen ja siitä kumpuaa jotain SYVÄÄ HYVÄÄ. Tämä matka ei ole mahdollinen ilman RAUHAA. Jotain jää pysyvästi minuun tällä saarella vierailun vuoksi. Se on rauha, jonka aion kutsua tervetulleeksi luokseni, joka aamu uudestaan ja uudestaan. Rauhan saari on myös luottamuksen saari, siellä luonto, eläimet sekä ihmiset elävät sopusoinnussa toistensa kanssa. Sisäinen rauha – itsensä hyväksyminen. Ulkoinen rauha – yhteyden tavoittelu, muiden kohtaaminen. Pysyvä rauha – yhteyden ylläpitäminen, erilaisuuden kunnioittaminen. Rauha – sivistyneen elämän edellytys.

Ajan saari

Elämämme on muutosta ja kasvamista ajan virrassa. Jokainen hetki on arvokas ja voi kasvattaa meitä omassa elämänvirrassamme, jos annamme kasvulle luvan. Välillä meidän on mahdollista luotsata hyvin ja onnistuneesti itse, toisinaan voimme tarvita siihen ulkopuolista luotsausapua. Elämäni on nyt. Se on lahja. Siispä hengitän... ja olen läsnä. Olen osa virtaa, annan sen soljua... nautin matkasta... Anna ajan olla, älä kiirehdi. Se seuraa mukana aina, sinun ei tarvitse huolehtia siitä. Ole vain läsnä hetkessä. Tällä saarella niin kutsutut "ajan taskut" auttavat ihmisiä pysymään tässä hetkessä riippumatta siitä ovatko he tekemässä kovaa työtä vai leppäämässä.

Terveisiä täältä Liipasta, Pohjanlahdelta Kuivaniemen kupeesta. Saari on karu, matalaa pusikkoa, sileitä rantakallioita ja tietojen mukaan 150-vuotta vanha kalastusmaja. Matkaa mantereelle on muutama kilometri. Ilmastonmuutos täällä ei onneksi merkittävästi näy. Metsämansikat ovat mehevempiä, sanovat paikalliset. Pitäisikö uskoa. Toisaalta sanovat, että säähän ei ole luottaminen niin kuin ennen. Aika – olet usein poissa, kun sinua tarvitsen, ja läsnä silloin, kun sekunnit venyvät tunneiksi... opeta, että ilman sinua ei olisi hetkiä, ei muistoja, ei huomisen jännittynyttä odotusta. Harjoittakaamme ajan havaitsemista, ei sen hallintaa. Opeta, että elämä on arvokasta juuri sinun takiasi. Opeta, että sinä olet kaiken ainutkertaisuuden äiti, rikkaus, joka antaa mahdollisuuden elämän kokemiseen.

Rakkauden saari

Lähimmäisen rakkaus, kunnioitus kaikkea olevaisuutta kohtaan. Rakkaudellisuus tulee olla perusta kaikelle toiminnallemme. Avaa sydämesi mulle, tahdon pelkkää hyvää sulle...Tällä saarella kaikki värit loistavat normaalia kirkkaampia. Tuoksut ovat huumavia ja äänet harmonisia. Tunnetko kehosi energian? Illalla teemme ruokaa yhdessä. Naziman reseptit ovat mainioita ja olen saanut hyviä vinkkejä kotiin vietäväksi. Myös kalastusmajan kupeessa oleva pieni sauna lämmitetään joka ilta. Jännää miten lauteilla haetaan yhteisymmärrystä ja yhteisiä kiintopisteitä, toisin kuin sosiaalisessa mediassa.

Rakkaus on suhde, joka syntyy kohtaamisen kautta. Rakkaus on suunta sinusta ulospäin. Sen voit valita jokaisessa hetkessä, jokaisessa teossasi. Rakkauden vastakohta on itsensä sulkeminen ja toiseuden kieltäminen. Rakkaus on tie valoon, pois pimeydestä, pois yksinäisyydestä. Tämä saari on välttämätön tila viisauden tavoittelun ohella. Näiden kahden saaren välillä on jatkuva liike. Rakkaus on voimista suurin. Rakkaus toisiin ihmisiin, eläimiin, luontoon ja elämään, mutta myös ennen kaikkea rakkaus ja myötätunto itseä kohtaan. Siitä kumpuaa kaikki oleellinen. "Rakasta ja kunnioita ympäristöä, maailmaa, kaikkeutta – ja lähimmäistä niin kuin itseäsi". Lähimmäisiä ovat kaikki ne meille vielä tuntemattomat ystävät.

Viisauden saari

Ymmärrys siitä, että olemme osa kaikkeutta ja että meillä on osaltamme vastuu kantaa heikompien taakkaa. Vapaan sivistystyön yhtenä arvolähtökohtana on ihmisten eksistentiaalisten eriarvoisten lähtökohtien tasoittaminen. Tällä saarella on tilaa pohdiskeluun ja keskusteluun. Totuus, ohjaa minua askelissani. Auta erottamaan oikea väärästä, yksityinen hyvä yhteisestä. Auta minua vaikeissa pää töksissä, elämän tienristeyksissä ja ihmisten tekoja arvioidessani. Ota kumppaneiksesi hyvyys ja kauneus, sillä totuus yksin ei riitä kertomaan ihmisen, luonnon ja elämän arvoa, ei päämäärää, eikä tarkoitusta.

Viisautta on myös tutustua ja tehdä matkaa itseensä. Lao Zu on sanonut: "Älykäs tuntee toiset. Viisas itsensä." Viisautta on myös joka päivä aktiivisesti valita suunta, johon kulkee. Valitsetko tavan katsoa ja nähdä kirkkautta ja hyvää meissä jokaisessa? Valitsetko jakaa tietoasi ja osaamistasi yhteiseen hyvään? Valitsetko pitää huolta ja mennä yhdessä eteenpäin? Valitsetko etsiä ja tuntea merkitystä? Viisas oivaltaa, miten voi oikeasti huomioida ja "realisoida" muiden tarpeita ja toivomuksia. Miten voi ohjata, johtaa ja synnyttää niistä uusia kehityksen suuntia. Viisaasti toimiva organisaatio kykenee reagoimaan sen jäsenten esille tuomiin aloitteisiin.

Olennaisen saari

Miten huikean kauniisti täällä onkaan keskitytty vahvistamaan ja viljelemään HYVÄÄ. Rikkarauhojen kitkemisen sijaan focus on täällä selvästi ollut nähdä sellaiset asiat, jotka ovat tässä kulttuurissa hyvää, kaunista ja arvokasta. On mahtava nähdä miten täällä ihan kaikki, luonto ja ihmiset mukaan lukien kirjaimellisesti KUKOISTAA. Tällä saarella on aina tilaa rakkaudelle ja kestävä kehityksen huomion ottamiselle kaikessa: ihminen suhteessa sekä muihin että itsensä ja tietenkin luontoon resurssineen. Luota intuitioon, usko siihen, että sinussa on kaikki tarvittava viisaus oikeiden valintojen tekemiseen. Parempi on etsiä oikeita kysymyksiä kuin oikeita vastauksia väärin kysymyksiin. Miksi kaikki vastaa aina samalla kysymyksellä? Tuhat saarta olen kiertänyt, huutanut nääntyneenä niiden kalliolle vastausta saamatta. Viimein, kotisatamaan palatessa, ymmärrän, että vastaus on ollut koko ajan minussa itsessäni.

Vapaa sivistystyö on ennen kaikkea arvotyötä. Me emme saa hukata vapaan sivistystyön auttamiseen ja henkisen kasvuun pohjautuvia perusarvoja talouden ristipaineissa. Tekemisistämme muodostuu jälki. Voimme kaikki vaikuttaa jäljen syvyyteen ja vaikutusaikaan. Kerrotaan, että intiaanit ajattelevat elinympäristöään lainana tulevilta sukupolvilta. Ihmisyydessä on olennaista tällainen toisten tarpeita huomioiva arvomaailma.

Lempeän räjäytyksen saari

Ajatusten lempeä räjäyttäminen on lähtökohta kaikelle uudelle. Välillä se voi olla pelottavaakin, vaikka se tapahtuisi lempeästi. Uusiutumisen kannalta se on kuitenkin oleellista. Tämä saari kutsuu kulkemaan vieraita, uusia polkuja. Rohkeasti mukaan vaan, seuraavan mutkan takaa voi paljastua jotain ihanaa! Tutki mitä tunnet ja koet, kohtaa asiat ja ihmiset uusin silmin. Muista, että saarellasi on aina tuttu ja turvallinen kotipesä, jonne voit palata matkaltasi. Paikka, jonka maa ei petä.

Tällä saarella on tilaa luovuudelle ja täällä on melkein välttämätöntä käydä ennen matkaa Avaa tulevaisuus -saarelle. Kaikki avautuu sisäisen transformaation kautta. Tämä saari on uskomaton! Täällä on valtavasti erilaisia puita ja kutsuvat istumaan lähelleen. Täällä on helppo tuntee yhteys kaikkeen ympäröivään. Täällä puun juurella, metsässä, vain harjoitella taitojani kuulla ja kuunnella. Nähdä ja tuntee yhteyttä itseeni toisiin ihmisiin, eläimiin, luontoon ja elämään.

Uusia uria pitää tunnustella, uusia polkuja pitää opetella kulkemaan. Päätäväisästi pitää välillä uskaltautua oman mukavuusalueen ulkopuolelle. Tämä rajojen ”räjäytys” voi tapahtua hallitusti, lempeästi – uteliaasti mutta kunnioituksella kokeillen. Olen täällä viikon mittaisella leirillä. Leiri, tai pikemminkin sivistyskokonaisuus läpäisee nyt viidettä vuotta kaikkia opetussuunnitelmia, aivan kaikkia. Siksi meitä onkin täällä aika sekalainen joukko. Kaikille yhteiset opinnot ovat saaneet kokonaan uuden merkityksen. Kun ennen tehtiin samoja asioita omissa kuplissa, nyt toteutukset on ohjattu opinahjojen ulkopuolelle ja kuplat on pakko puhkaista.

Avaa tulevaisuus

Minkälaisessa maailmassa haluamme elää? Se, minkälaisia elämänpäätöksiä teemme tänään, vaikuttaa siihen minkälaisessa maailmassa elämme huomenna. Vastuu on meidän. Täällä puhaltavat tuulet kaikilta muiltakin saarilta niin, että vähän kaikkialla sekä ihmiset että asiat ovat muotoutuneet sopiviin yhteen kuuluviin osiin. Sinä minua paljon nuorempi mies matkasi alussa: Muista pysähtyä hetkeen ja luoda yhteys sinua suurempaan. Muista hetkien arvo ja talleta ne sydämeesi. Muista avata itsesi rakkaudelle. Muista, että vastaukset tärkeimpiin kysymyksiin löytyvät itsestäsi. Uskalla olla rohkea ja astua tuntemattomaan. Ota matkaoppaaksesi hyvyys, totuus ja kauneus. Muista uskaltaa elää!

Tänne saapuessa minua vastaanottamassa oli iso joukko iloisia, nauravia lapsia. Tämän saarella vierailun kautta olen havahtunut kysymykseen: MILLAISEN planeetan jätämme seuraaville sukupolville? Miten voimme vaikuttaa asioihin? Uskon, että työssämme vapaassa sivistystyössä voimme yhdessä edistää sitä, että jälkeemme kasvaa tunnetaitoinen, hyvinvoiva, myötätuntoisesti itseen, toisiin ja maailmaan suhtautuva seuraava sukupolvi, joka osaa arvostaa planeettamme kauneutta ja ihmisyyden ainutlaatuisuutta.

Olen tehnyt jo pitkän työpäivän vapaassa sivistystyössä. Nyt haluaisin kokea sellaisen murroksen, jossa ”kansa” (kansanopisto, kansalaisopisto) siirretään jopa eläkkeelle ja huomion kohteeksi tulee ”ihminen” (ihmisen opisto, ihmisyysoopisto). Jääköön kansa- ja kansalaisuusajattelu hetkeksi taka-alalle. Arvoista lähtevät ihmisyyshaidot ovat kohta vaarassa, niistä rakentuu kuitenkin myös se terve, toisia kunnioittava kansa.

Kortti Oodista

Hei Vapaan sivistystyön toimijoille!

Varmaan tunnistittekin kuvan olevan Oodista! Tämä syvä sivistyksen yksi tyyssija yhdistääköön ajatukseni kaikilta saarilta, jossa olemme yhteisillä retkillämme vierailleet. Kaikki käsittelemämme teemat ovat toisiinsa kietoutuneita, saman arvopohjan erilaisia ilmentymiä. Vapaassa sivistystyössä merkittävää on sydämen syvän sivistyksen ja henkisen kasvun arvostus. Sydämen sivistys on oleellista, se on viisautta, se luo uskoa tulevaisuuteen, välillä se pysäyttää ja antaa mahdollisuuden hiljentymiseen, välillä se lempeästi räjäyttää. Tärkeintä kaikessa toiminnassamme on kuitenkin rakkaus elämään ja olevaisuuteen, mikä ohjaa toimintaamme ja luotsaa tulevaisuutta yksilötasolla, yhteisön ja vielä laajemmin koko maailman kestävyys tasolla.

Terveisin, P